

Förslag på samverkansstruktur och tjänster för data och AI

Slutredovisning av uppdrag till Myndigheten för digital
förvaltning att föreslå en samverkansstruktur för utveckling av
tjänster för data och artificiell intelligens

Diarienummer: Fi2026/00137

Diggs ärendenummer: 2026-00634

Sammanfattning

Regeringen har gett Myndigheten för digital förvaltning (Digg) i uppdrag att lämna förslag på en nationell samverkansstruktur för myndigheter och andra aktörer i syfte att stärka Sveriges förmåga att kontinuerligt och över tid utveckla säkra och effektiva tjänster för data och artificiell intelligens (AI). I uppdraget ingår även att analysera och föreslå vilka komponenter och system som bör utvecklas eller vidareutvecklas i syfte att förbättra de förvaltningsgemensamma förutsättningarna för att ge dataanvändare tillgång till data på ett samordnat, säkert och effektivt sätt.

Den analys som Digg har gjort visar att utvecklingen av data och AI i den offentliga förvaltningen i dag sker i ett omfattande men fragmenterat landskap av aktörer, initiativ och infrastrukturer. Samverkan finns, men är ofta uppdelad och saknar tillräcklig samordning. Det leder till dubbelarbete, begränsad återanvändning och svårigheter att skala lösningar.

Enligt Diggs bedömning bör en långsiktig målbild vara ett ekosystem för data och AI där gemensamma funktioner möjliggör upptäckbarhet, identitets- och behörighetskontroll, tillit och interoperabilitet, samtidigt som utveckling, testning och användning sker i olika operativa miljöer beroende på behov och användningsfall.

Mot denna bakgrund lämnar Digg förslag på hur en nationell samverkansstruktur kan organiseras som en samordnande och stödjande funktion i det beskrivna ekosystemet. Den struktur som föreslås är flexibel, problemdriven och stödjande. Den ska inte ersätta befintliga initiativ eller operativa miljöer, utan bidra till att identifiera, prioritera och samordna gemensamma problem och behov som delas av flera aktörer inom den offentliga förvaltningen samt möjliggöra samverkan med näringsliv, akademi och andra relevanta aktörer.

Utöver samverkansstrukturen lämnar Digg förslag på komponenter och system som redan på kortare sikt bör utvecklas eller vidareutvecklas för att bygga den digitala grund som ekosystemet ska vila på. Förslagen tar sikte på hur de förvaltningsgemensamma förutsättningarna för tillgång till data kan förbättras, särskilt i situationer där data behöver göras tillgängliga utan att överföras. De innebär bland annat vidareutveckling av Sveriges dataportal i syfte att synliggöra resurser för utveckling av AI samt tillämpning av Samordnad identitet och behörighet för att möjliggöra säker och kontrollerad åtkomst till data i skyddade miljöer över organisationsgränser.

Sammantaget syftar förslagen till att stärka den offentliga förvaltningens förmåga att utveckla och använda data och AI på ett samordnat, säkert och effektivt sätt över tid. Digg bedömer att arbetet mot ett samordnat ekosystem för data och AI, behöver påbörjas så snart som möjligt. Annars riskerar vi gå mot samma fragmentering och bristande samordning av AI-utvecklingen som digitaliseringen av offentlig sektor lidit av. Andra länder kraftsamlar, det behöver också Sverige göra om vi ska möta de mål regeringen satt upp i AI- och digitaliseringsstrategin.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	6
1.1	Sveriges nationella mål för data och AI	6
1.2	Den europeiska kontexten	6
1.3	Data för AI i Sverige	7
1.4	Ena – Sveriges digitala infrastruktur	8
1.4.1	Sveriges dataportal	9
1.4.2	Samordnad identitet och behörighet	10
1.5	Uppdrag att föreslå en samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och artificiell intelligens	11
1.5.1	En nationell samverkansstruktur	11
1.5.2	Utveckling och vidareutveckling av komponenter och system	11
1.6	Uppdragets genomförande.....	12
1.7	Några centrala begrepp	13
1.8	Förutsättningar för genomförande av förslagen.....	14
2	Behov kopplade till tillgång och användning av data för AI.....	14
2.1	Behov av ökad samordning	14
2.2	Behov av upptäckbarhet och tillit.....	15
2.3	Behov av datakvalitet och tillgång till användbara data.....	16
2.4	Behov av tillgång till data utan att de överförs	17
2.5	Sammantagen bedömning: det behövs ökad samordning och gemensam riktning.....	18
3	Långsiktig målbild för en samverkansstruktur för data och AI	20
3.1	Användningsfall	22
3.1.1	Hälsodata och AI-validering i federerad miljö	22
3.1.2	AI-stödd nätanslutning för elintensiv verksamhet	24
4	Förslag på samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och artificiell intelligens	25
4.1	Hur samverkansstrukturen bör organiseras	26
4.1.1	Stöd för den offentliga förvaltningen när tjänster för AI och data ska tas fram eller vidareutvecklas	30
4.1.2	Förmåga att ta tillvara utvecklingen som sker inom EU.....	30

4.2	Deltagande aktörer och arbetsformer	32
4.2.1	Behovsbaserad samverkan	33
4.2.2	Operativa miljöer i ekosystemet.....	34
4.2.3	Operativ samordning	37
5	Förslag på komponenter och system som bör utvecklas eller vidareutvecklas	38
5.1	Sveriges dataportal – upptäckbarhet av data och AI-resurser....	40
5.2	Tillämpning av Samordnad identitet och behörighet för data och AI	41
5.3	Säkra behandlingsmiljöer	42
5.4	Säkra dataförbindelser	44
5.4.1	Relationen till Säker digital kommunikation.....	45
5.4.2	Kryptering.....	46
5.4.3	Identitets- och behörighetsbaserad autentisering	46
5.4.4	Nätverkssegmentering.....	46
5.5	Nationell modell för beräkningskapacitet	47
6	Andra viktiga förutsättningar för data och AI	48
6.1	Arkitekturmönster för datadelning och AI	49
6.2	Ansvarsfördelning för AI-utveckling i skyddade miljöer	51
6.3	Tekniska utvecklingstrender	52
6.4	Tekniska komponenter i säkra behandlingsmiljöer	52
6.5	Användning av integritetsfrämjande teknik	53
7	Genomförande, införande och vidare utveckling	54
7.1	Långsiktighet, europeisk koppling och uppföljning	55
8	Bedömningar och konsekvenser.....	56
8.1	Samlad bedömning	56
8.2	Genomföranderisker.....	57
8.3	Konsekvenser för den offentliga förvaltningen	58
8.4	Konsekvenser för näringsliv och akademi	59
8.5	Rättsliga och säkerhetsmässiga konsekvenser	59
8.6	Konsekvenser för krisberedskap och höjd beredskap	60
9	Förteckning över bilagor	60

1 Inledning

1.1 Sveriges nationella mål för data och AI

Enligt Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030 ska AI och andra framväxande tekniker i Sverige användas och utvecklas för att driva samhällsnytta, hållbar utveckling, konkurrenskraft och innovation¹. Enligt strategin ska Sverige också ha en robust och säker nationell datainfrastruktur som möjliggör standardiserad, effektiv och hållbar delning och användning av data där den personliga integriteten värnas.

Sedan februari 2026 har Sverige även en AI-strategi. I den slås det fast att Sverige ska vara bland de tio främsta nationerna inom AI i världen. Strategin framhåller vikten av säkra och enkla möjligheter att få tillgång till data och att data i ökad utsträckning görs sökbara, tillgängliga och interoperabla². Enligt strategin behöver data göras tillgängliga både öppet och kontrollerat, exempelvis i säkra miljöer (se vidare i kapitel 6).

1.2 Den europeiska kontexten

Även på europeisk nivå lyftes bristen på tillgång till data som ett centralt problem för innovativt vidareutnyttjande, såsom utveckling av AI, redan i EU:s datastrategi³ från 2020. Projektet med utvecklingen av gemensamma europeiska dataområden beskrevs som ett sätt att skapa styrmekanismer för livskraftiga ekosystem för datadelning och AI. Sedan dess har EU antagit dataförvaltningsförordningen⁴ och förordningen om det europeiska hälsodataområdet⁵. EHDS-förordningen pekar bland annat ut särskilda hälsodataåtkomstorgan (HDAB) med ansvar för att möjliggöra tillgång till hälsodata för sekundäranvändning. Båda regelverken innebär också att skyddade data i ökad utsträckning ska kunna göras tillgängliga i säkra

¹ Finansdepartementet. *Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030*, s. 7. Regeringen. (2025).

<https://www.regeringen.se/contentassets/fe3e296228fb474f803a986ae3842b4c/sveriges-digitaliseringsstrategi-20252030.pdf>. (Läst 2026-05-12).

² Regeringskansliet. *Sveriges AI-strategi*, s. 6 och 10. Regeringen. (2026).

<https://regeringen.se/contentassets/bb4fd7346ff64e50a0b25c20ca2e2ae2/sverige-s-ai-strategi.pdf>. (Läst 2026-05-12).

³ COM(2020) 66 final.

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/868 av den 30 maj 2022 om europeisk dataförvaltning och om ändring av förordning (EU) 2018/1724.

⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/327 av den 11 februari 2025 om det europeiska hälsodataområdet och om ändring av direktiv 2011/24/EU och förordning (EU) 2024/2847.

behandlingsmiljöer utan att överföras, i syfte att användas för innovation, såsom utveckling av AI.

I EU:s dataunionsstrategi⁶ från 2025 fastställs en ökad tillgång till data för AI-utveckling som ett av tre prioriterade mål. Bristande tillgång till data beskrivs som en strukturell flaskhals för innovation och det konstateras att EU står inför två stora utmaningar: i) att göra datamängder av hög kvalitet, inklusive områdesspecifika datamängder, mer allmänt tillgängliga, och ii) att säkerställa att den infrastruktur som krävs för att behandla dessa datamängder finns tillgänglig i stor skala. Mot den bakgrunden har man bland annat inrättat så kallade AI-fabriker. I EU:s handlingsplan för AI-kontinenten⁷ beskrivs AI-fabriker som dynamiska ekosystem som främjar innovation, samarbete och utveckling på AI-området. De integrerar AI-optimerade superdatorer, stora dataresurser, programmerings- och utbildningsanläggningar och humankapital för att skapa avancerade AI-modeller och AI-tillämpningar. Genom att koppla samman superdatorcentrum, universitet, uppstartsföretag, näringslivet, den offentliga sektorn och finansiella aktörer är avsikten att AI-fabrikerna ska förbättra samarbetet inom AI i hela Europa. En av AI-fabrikerna, Mimer, finns placerad i Linköping.

Parallellt med initiativen för att öka tillgången till data för utveckling av AI har EU antagit AI-förordningen⁸, vilken ställer krav på utvecklingen och tillhandahållandet av AI-system inom unionen. I förordningen fastställs även att medlemsländerna ska inrätta så kallade regulatoriska sandlådor för AI, som ska syfta till att främja AI-innovation. I Sverige har regeringen aviserat avsikten att ge Post- och telestyrelsen i uppdrag att ansvara för samordning av marknadskontrollen och inrätta en regulatorisk sandlåda för AI enligt EU-förordningen⁹.

1.3 Data för AI i Sverige

Tillgång till och användning av data är en grundläggande förutsättning för utveckling av AI inom den offentliga förvaltningen. Samtidigt behöver data, särskilt skyddade data, hanteras på ett sätt som stämmer överens med

⁶ COM(2025) 835 final.

⁷ COM(2025) 165 final

⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1689 av den 13 juni 2024 om harmoniserade regler för artificiell intelligens och om ändring av förordningarna (EG) nr 300/2008, (EU) nr 167/2013, (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 och (EU) 2019/2144 samt direktiven 2014/90/EU, (EU) 2016/797 och (EU) 2020/1828 (förordning om artificiell intelligens).

⁹ Proposition 2025/26:99, *Vårändringsbudget 2026* s. 62.

gällande lagstiftning, som dataskyddsregleringen och sekretesslagstiftningen. Det innebär inte sällan begränsningar i hur data kan delas mellan organisationer.

Utvecklingen av AI inom den offentliga förvaltningen sker dessutom i ett landskap där enskilda aktörer utvecklar lösningar utifrån egna behov och förutsättningar, ofta utan samordning. Att det förhåller sig på det sättet framgår bland annat av Skatteverkets och Försäkringskassans rapport om förutsättningarna för att etablera en AI-verkstad för den offentliga förvaltningen¹⁰. I rapporten framhävs även behovet av att dela data, att använda gemensamma standarder och lösningar samt samverkan i AI-relaterade frågor.

Mot bakgrund av Sveriges nationella mål, pågående europeiska initiativ och de svenska förutsättningarna för utveckling av AI framträder en tydlig bild: det behövs en sammanhållen ansats för att stödja hur data kan tillgängliggöras och användas för utveckling av AI på ett säkert och effektivt sätt, särskilt i situationer där data inte kan delas fritt mellan aktörer.

1.4 Ena – Sveriges digitala infrastruktur

Ena är ett samlingsnamn för olika system, komponenter och standarder som gör det möjligt för den offentliga förvaltningen att dela digital information med medborgare, företag och organisationer samt med andra myndigheter inom Sverige och inom EU, med rätt behörighet och säkerhetsnivå¹¹.

Ena bygger på idén om att staten behöver och ska tillhandahålla vissa grundläggande lösningar som tillgodoser de behov som är gemensamma för offentliga aktörer i deras datadelning och digitalisering. När staten tillgodoser dessa behov innebär det att offentliga aktörer sparar tid och pengar som annars läggs på att utveckla egna lösningar, där kostnader för samma lösning tas flera gånger av skattemedel. Det innebär också att enskilda får enklare och tryggare myndighetskontakter när de möter sammanhållna tjänster och information.

¹⁰ Försäkringskassan och Skatteverket. *Svar på regeringsuppdraget att utreda förutsättningarna för en AI-verkstad för den offentliga förvaltningen Fi2025/01523 s 12 ff.* Försäkringskassan. (2026). <https://www.forsakringskassan.se/download/18.7feec81319ac9d0443be2/1768307528930/forutsattningarna-for-en-ai-verkstad-for-den-offentliga-forvaltningen-svar-pa-regeringsuppdrag-dnr-fk-2025-016953.pdf>. (Läst 2026-05-08).

¹¹ Finansdepartementet. *Sveriges digitaliseringsstrategi 2025-2030*, s 24.

Digg ansvarar för samordningen av Ena och är också ansvarig för merparten av de sammanhängande gemensamma digitala lösningar som idag finns i Ena¹². Flera av Enas lösningar är inte synliga för användaren eftersom de utgör den underliggande digitala infrastrukturen som andra aktörer nyttjar för att skapa bättre digitala tjänster mot användare. Därmed bidrar de till bättre samhällsservice hos myndigheter, samt främjar innovation och tillväxt¹³.

För att säkra framdrift, att behov omhändertas och för att samla rätt kompetens sker ett omfattande samarbete för att utveckla lösningarna inom Ena. Förutom arbete på operativ nivå så finns på strategisk nivå strategiskt samordningsforum, bestående av myndighetschefer och liknande¹⁴ som hanterar och skapar samsyn i frågor av strategisk betydelse för Ena och på taktisk nivå finns taktiskt samordningsforum (med avdelningschefer från samma organisationer som strategiskt samordningsforum) som omsätter strategiska inriktningar till samordnade taktiska prioriteringar och planer.

1.4.1 Sveriges dataportal

Offentlig förvaltning och andra aktörer har behov av att kunna hitta och använda dataresurser från den offentliga förvaltningen. Det gäller både öppna data och data som delas med villkor.

Digg tillhandahåller därför Sveriges dataportal¹⁵ inom Ena för data som görs tillgängliga av den offentliga förvaltningen. Sveriges dataportal utgör Sveriges nationella förteckning över öppna data enligt öppna datalagen¹⁶

¹² Digg. *Digitala tjänster*. (2026) <https://www.digg.se/digitala-tjanster>. (Läst 2026-05-12).

¹³ Digg. *Förslag till långsiktig utveckling och förvaltning av Ena, Fi2024/01455*. (2025). https://www.digg.se/download/18.5dc93d131948db30f8dc89/1738837000456/Rapport_F%C3%B6rslag%20till%20l%C3%A5ngsiktig%20utveckling%20och%20f%C3%B6rvaltning%20av%20Ena.pdf. (Läst 2026-05-12).

¹⁴ Myndighetschefer från Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Domstolsverket, Digg, E-hälsomyndigheten, Försäkringskassan, Lantmäteriet, Myndigheten för civilt försvar, Riksarkivet, Skatteverket, Statistiska centralbyrån, Trafikverket, Upphandlingsmyndigheten, regiondirektör från Region Jönköpings län, kommundirektör från Upplands Väsby samt VD för SKR.

¹⁵ Digg. *Sveriges dataportal för ökad innovationskraft*. (2026). <https://www.dataportal.se/>. (Läst 2026-05-12).

¹⁶ SFS 2022:818 2 kap. 6 § Lag om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data.

samt Sveriges gemensamma informationspunkt för skyddade data enligt dataförvaltningsförordningen¹⁷.

I dag omfattar Sveriges dataportal framför allt metadata om datamängder och API:er¹⁸ samt beskrivningar av begreppsstrukturer och specifikationer, som informationsmodeller. Metadata omfattar både beskrivande metadata, som gör resurser sökbara och begripliga, och strukturella metadata, som beskriver hur data är uppbyggda och möjliggör interoperabilitet och återanvändning.

Målet är att ge aktörer bättre förutsättningar att hitta, förstå och använda dataresurser, vilket bidrar till effektivare datadelning och utveckling av digitala tjänster.

1.4.2 Samordnad identitet och behörighet

Offentlig förvaltning och företag måste i dag använda sig av flera olika lösningar för att få tillgång till, och kunna dela, information med varandra.

Tillsammans med andra bygger därför Digg, på regeringens uppdrag, en lösning för Samordnad identitet och behörighet inom Ena¹⁹. Syftet är att skapa en gemensam grund för identitets- och behörighetskontroll i hela den offentliga förvaltningen och på sikt även inom andra delar av samhället. Infrastrukturen ska komplettera det befintliga systemet för elektronisk identifiering och möjliggöra digitalt stöd för att avgöra både vem en användare är och vilken behörighet denne har att agera i olika roller eller på annans vägnar.

Målet är att till exempel ge medarbetare snabbare och säkrare åtkomst till tjänster inom vård, skola och annan välfärd. Det vill säga vårdpersonal som snabbare kommer åt läkemedelsinformation för sina patienter, lärare som lättare når digitala verktyg i skolan och handläggare som samverkar säkert mellan myndigheter.

Med stöd av denna infrastruktur ska medarbetares juridiska behörighet kunna kontrolleras automatiserat av förlitande parter som tillhandahåller

¹⁷ Ibid. 6 a §.

¹⁸ Ett API (Application Programming Interface) är en uppsättning regler som gör det möjligt för program och applikationer att kommunicera med varandra och utbyta information. Applikationen fungerar som gränssnitt mot användaren, medan API:et fungerar som gränssnitt mellan olika program och tjänster.

¹⁹ Digg. *Samordnad identitet och behörighet*. (2026). <https://www.digg.se/digitala-tjanster/samordnad-identitet-och-behorighet>. (Läst 2026-05-08). *Ändringsbeslut 2026-03-05 Myndighet Myndigheten för digital förvaltning - Statskontoret* (Läst 2026-05-15)

digitala tjänster. Även automatiserade utbyten ska kunna säkras genom infrastrukturen. Samordnad identitet och behörighet svarar därmed på frågorna vem är du och kan jag lita på det du visar.

1.5 Uppdrag att föreslå en samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och artificiell intelligens

I denna rapport redovisas regeringens uppdrag till Digg att lämna förslag på en nationell samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och AI samt att analysera och föreslå vilka komponenter och system som bör utvecklas eller vidareutvecklas i syfte att förbättra de förvaltningsgemensamma förutsättningarna för att ge dataanvändare tillgång till data på ett samordnat, säkert och effektivt sätt.

1.5.1 En nationell samverkansstruktur

Digg ska föreslå hur den nationella samverkansstrukturen bör organiseras, vilka myndigheter och andra aktörer som bör ingå och i vilken utsträckning dessa ska delta. Förslagen ska lämnas med hänsyn tagen till att samverkansstrukturen ska

- kunna utgöra ett stöd för den offentliga förvaltningen när tjänster för data eller AI tas fram eller vidareutvecklas och
- ha förutsättningar att fungera långsiktigt i syfte att upprätthålla förmågan över tid och samtidigt tillvarata den utveckling som sker på området inom EU.

I uppdraget ingår även att beskriva hur de som ingår i strukturen ska kunna samverka och föra dialog med andra berörda aktörer, från bland annat näringsliv och akademi.

1.5.2 Utveckling och vidareutveckling av komponenter och system

Förslaget om vilka komponenter och system som ska utvecklas eller vidareutvecklas ska

- innefatta vilka åtgärder som behövs för att möjliggöra tillgång till data i skyddade miljöer på ett samordnat, säkert och effektivt sätt och

- göra det möjligt för den som tillhandahåller data att behålla kontrollen över vilka användare som ges tillgång och vilka AI-modeller som är betrodda att användas.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att regeringen anser att det bör vara enkelt för användare att hitta data och se vilka krav som behöver uppfyllas för att få tillgång. Uppdraget har därför genomförts med utgångspunkten att det förslag som tas fram ska förenkla för dataanvändare att hitta data som görs tillgängliga utan att de överförs och villkoren för att använda sådana data.

1.6 Uppdragets genomförande

Rapporten fokuserar på övergripande strukturer och förutsättningar för säker och interoperabel användning av data och AI, med utgångspunkt i befintliga och framväxande nationella och europeiska initiativ.

Regeringen har i uppdraget pekat ut ett antal pågående initiativ som Digg ska beakta vid utförande av uppdraget. Diggs förslag i rapporten lämnas med hänsyn till det arbete och de förslag som tagits fram eller håller på att tas fram inom dessa initiativ. De initiativ som pekats ut är:

- Utredningen om integritetsbevarande metoder för en mer datadriven och samverkande förvaltning (Fi 2025:07)
- Uppdraget att möjliggöra en nationell digital infrastruktur för hälsodata (S2024/00100, S2025/00975 [delvis], S2025/00977 och S2025/00980)
- Betänkandet Anpassningar till AI-förordningen – Säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation (SOU 2025:101).

Uppdragets förhållande till en del av de nämnda initiativen behandlas vidare i kapitel 5 nedan.

Uppdragets genomförande har i stor utsträckning präglats av dialog med berörda aktörer, i enlighet med uppdraget. Digg har haft en nära dialog med E-hälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Skatteverket, Statistiska centralbyrån, Kungliga biblioteket, Vetenskapsrådet och Integritetsskyddsmyndigheten, i syfte att tillvarata deras erfarenheter av arbete med frågor som rör tillgång till data och användning av AI.

Dialoger har även förts med universitet och högskolor, aktörer ansvariga för forskningsinfrastruktur och andra aktörer inom akademi och

näringsliv, särskilt i frågor som rör hantering av data, testning och validering av AI-modeller samt behov av beräkningskapacitet.

Som en del av arbetet har en referensgrupp etablerats²⁰, med representation från olika aktörer med koppling till utveckling av data och AI. Referensgruppen har samlats vid tre tillfällen och diskuterat utformningen av en samverkansstruktur, utveckling av komponenter och system samt hur ett ekosystem för data och AI kan etableras.

Digg har även analyserat olika möjliga modeller för samverkansstruktur, hur upptäckbarheten hos data och AI-resurser kan ökas samt hur Samordnad identitet och behörighet kan tillämpas för att möjliggöra säker och kontrollerad åtkomst till data i skyddade miljöer.

1.7 Några centrala begrepp

Med skyddade data avses i rapporten data som omfattas av krav på skydd vid åtkomst och behandling, oavsett om det rör personuppgifter eller annan skyddsvärd information.

Med säkra behandlingsmiljöer avses kontrollerade miljöer där sådana data kan tillgängliggöras och behandlas under definierade säkerhets- och styrningskrav. Begreppet säkra behandlingsmiljöer används som en förtydligande precisering av uppdragets “skyddade miljöer”.

Med AI-utveckling avses i rapporten utveckling, anpassning och vidareutveckling av AI-tjänster, inklusive att skapa, träna eller finjustera modeller samt att integrera sådana modeller i tjänster och verksamhetsprocesser.

Med operativa miljöer avses de miljöer där utveckling, testning och tillämpning av AI sker i praktiken, såsom analys, modellträning, validering och drift.

Med ekosystem avses den samlade helhet av aktörer, infrastrukturer och miljöer som tillsammans möjliggör utveckling och användning av data och AI.

²⁰ Bilaga 1

1.8 Förutsättningar för genomförande av förslagen

Flera av rapportens förslag förutsätter att offentliga aktörer har grundläggande förmågor inom intern datahantering, exempelvis avseende framtagande och förvaltning av metadata och informationsklassificering. Detta är centralt för interoperabilitet, upptäckbarhet, säker åtkomst till data och användning av AI i praktiken.

Ansvar för intern datahantering ligger hos respektive organisation. Samtidigt behöver den interna datahanteringen fungera interoperabelt med nationella infrastrukturer, gemensamma standarder och rekommendationer. Diggs uppföljningar²¹ visar att mognaden inom området i dag varierar mellan aktörer inom offentlig förvaltning, trots befintliga krav och regelverk. Bristerna i intern datahantering riskerar därmed att begränsa det praktiska genomslaget av de infrastrukturer och förmågor som föreslås i rapporten.

Frågan om intern datahantering behandlas vidare i kapitel 2.3 och 2.5.

2 Behov kopplade till tillgång och användning av data för AI

I detta kapitel beskrivs nuläget med fokus på centrala utmaningar och behov kopplade till data och AI. Syftet är att synliggöra den behovsbild som har framkommit i Diggs genomgång av andra pågående initiativ och de dialoger som har genomförts inom ramen för uppdraget samt tydliggöra grunden för de förslag som presenteras i kommande kapitel.

2.1 Behov av ökad samordning

Utvecklingen av tjänster för data och AI i den offentliga förvaltningen sker i ett komplext landskap av aktörer, initiativ och infrastrukturer. Flera parallella satsningar pågår, både nationellt och inom EU, och omfattar såväl dataförsörjning som AI-utveckling och digital infrastruktur. Ett flertal aktörer arbetar aktivt med att utveckla lösningar, men insatserna sker ofta

²¹ Se till exempel sid 1 Digg. *Uppföljning av statliga myndigheters digitalisering 2024 – om data och AI*. (2024).

<https://www.digg.se/download/18.707d0af19794501a4011f/1750765978080/Uppfo%CC%88ljning%20av%20statliga%20myndigheters%20digitalisering%20enka%CC%88tunderso%CC%88kning%202024.pdf>. (Läst 2026-05-12).

utifrån egna behov och förutsättningar, vilket leder till en fragmenterad helhetsbild²².

Ett återkommande mönster är att utvecklingsinsatser sker parallellt och utan tillräcklig samordning. Detta medför att lösningar i begränsad utsträckning återanvänds och att framgångsrika initiativ har svårt att skalas upp. Samtidigt finns en omfattande samverkan, men denna är ofta projektbaserad eller områdesbaserad och utan tillräcklig samordning sinsemellan.

På nationell nivå finns det idag samordning kring Ena, som utgör den förvaltningsgemensamma grunden för att möjliggöra datadelning. Ena är redan utformad för att stödja flera arkitekturmönster och omfattar såväl öppna data enligt öppna data-direktivet som skyddade data enligt dataförvaltningsförordningen. Det finns behov av att komplettera den här samordningen om den ska stödja tjänster för data och AI.

Det finns ett tydligt behov av ökad kompetens inom datahantering, AI, juridik och informationssäkerhet i den offentliga förvaltningen. God intern datahantering, kunskap om hur data får hanteras, tillgängliggöras samt förståelse för hur AI-lösningar utvecklas och används är avgörande för att data ska kunna utgöra en värdeskapande resurs.

Det råder i dag brist på denna kompetens, och i dialoger inom uppdraget har aktörer påtalat behov av att i högre grad dela kompetens och erfarenheter.

2.2 Behov av upptäckbarhet och tillit

Den snabba utvecklingen inom generativ AI ökar behovet av att data är strukturerade, beskrivna samt möjliga att hitta, förstå och använda. Upptäckbarhet samt tillit och åtkomst utgör två kompletterande grundförutsättningar: upptäckbarhet möjliggör att data och AI-resurser kan identifieras och förstås, medan Samordnad identitet och behörighet skapar förutsättningar för att utbyta och verifiera tillitsinformation samt

²² Digg. *Uppföljning av statliga myndigheters digitalisering 2024 – om data och AI*. (2024).

<https://www.digg.se/download/18.707d0af19794501a4011f/1750765978080/Uppfo%CC%88lning%20av%20statliga%20myndigheters%20digitalisering%20enka%CC%88underso%CC%88kning%202024.pdf>. (Läst 2026-05-12). Riksrevisionen. *Statliga strategiska digitaliseringsprojekt – stora gemensamma utmaningar*.

(2025).

<https://www.riksrevisionen.se/download/18.572f3faf1966b8b95936aea/1746452855623/RiR-2025-8-rapport.pdf>. (Läst 2026-05-12).

hantera säker och rättsenlig åtkomst mellan aktörer. Därutöver krävs verksamhetsanpassade strukturer och regler för hur information ska beskrivas, tolkas och användas inom respektive informationsområde.

Tillgång till data av hög kvalitet samt möjligheten att hitta, förstå och använda dataresurser lyfts i både EU:s datastrategi och Sveriges nationella strategier som centrala förutsättningar för utveckling och användning av AI²³. Med upptäckbarhet avses i vilken utsträckning data är synliga, beskrivna och möjliga att hitta och begära tillgång till, även om de inte är fritt tillgängliga (jfr engelskans data discoverability). Utmaningen är särskilt stor för skyddade data, där det ofta saknas överblick över vilka data som finns, under vilka villkor de kan användas samt hur åtkomst kan begäras. Problemet gäller även AI-resurser som modeller, analysmiljöer och säkra behandlingsmiljöer.

En annan grundläggande utmaning är bristande tillit vid åtkomst till data. Även när data är kända saknas ofta gemensamma lösningar för att identifiera användare och system som den dataansvariga organisationen kan lita på, samt för att bedöma behörighet och säkerställa att åtkomst sker i enlighet med gällande regelverk och villkor. Detta gäller särskilt vid användning av skyddade data och i situationer där flera aktörer behöver samverka. Därför utvecklas nu förvaltningsgemensamma förutsättningar för identitets- och behörighetshantering vid åtkomst till data, något som behövs för data för AI²⁴.

2.3 Behov av datakvalitet och tillgång till användbara data

Bristande tillgång till data som går att använda för utveckling av AI utgör en grundläggande utmaning. För att data ska kunna användas för analys och AI krävs att de är strukturerade, dokumenterade och kvalitetssäkrade. I många fall saknas detta. Detta är ett problem särskilt när det gäller så kallade ostrukturerade data, såsom text, bild och ljud, vilka kräver bearbetning innan de kan analyseras maskinellt. Erfarenheter från forsknings- och innovationsmiljöer visar att betydande insatser krävs för

²³ COM(2020) 66 final, s. 4–5 och 18, Finansdepartementet. *Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030*, s. 52–54. Regeringskansliet, *Sveriges AI-strategi, avsnitt om data och digital infrastruktur*.

²⁴ Digg. *En sammanhållen infrastruktur för identitets- och behörighetshantering*. (2025).

<https://www.digg.se/download/18.2627275e19af07e5bf02e5/1765541864510/En%20sammanh%C3%A5llen%20infrastruktur%20f%C3%B6r%20identitet%20och%20beho%CC%88righetshantering.pdf>. (Läst 2026-05-12).

att förbereda data innan avancerad användning av datamängden, så som utveckling av AI, kan användas.²⁵

Den interna datahanteringen i den offentliga förvaltningen har i många fall inte nått en nivå där data är identifierade och klassificerade, beskrivna med metadata, har en utsedd informationsägare samt kan tillgängliggöras på ett systematiskt sätt. Utan tillräcklig datakvalitet och intern förmåga att hantera data riskerar även väl utformade tekniska och organisatoriska lösningar att få begränsad effekt.

2.4 Behov av tillgång till data utan att de överförs

Regelverk som dataskyddsförordningen, offentlighets- och sekretesslagen samt sektorsspecifika bestämmelser innebär att data i många fall inte kan delas fritt mellan aktörer, särskilt när datamängderna innehåller personuppgifter eller andra skyddsvärda uppgifter.

Samtidigt ställer regelverken inte enbart krav, utan skapar också förutsättningar för att data ska kunna användas under reglerade former. Europeiska initiativ, som dataförvaltningsförordningen och EHDS-förordningen, syftar till att möjliggöra användning även av skyddade data för forskning, innovation och utveckling.

De rättsliga ramarna gör att datadelning ofta blir komplex. När data lämnar den egna organisationen minskar kontrollen över hur de används och riskerna kopplade till integritet, sekretess och informationssäkerhet ökar. Detta kräver juridiska och säkerhetsmässiga bedömningar – och rädslan för att göra fel kan i värsta fall leda till att data inte delas alls. Rädslan att göra fel i datahanteringen är ett problem som lyfts under uppdragets genomförande i dialoger med bland andra Integritetsskyddsmyndigheten och representanter för Dataverkstaden²⁶ och AI-verkstaden²⁷.

Mot denna bakgrund tydliggörs behovet av att i större utsträckning möjliggöra användning av data utan att de överförs mellan aktörer. Genom att istället tillhandahålla data i kontrollerade miljöer, som till exempel säkra behandlingsmiljöer, kan analys och modellträning ske där data

²⁵ Dialoger med bland annat Kungliga biblioteket.

²⁶ Internetstiftelsen. *Dataverkstaden*. (2026).
<https://internetstiftelsen.se/dataverkstaden/>. (Läst 2026-05-12).

²⁷ Försäkringskassan och Skatteverket. *AI-verkstaden*. (2026).
<https://www.aiverkstaden.ai/>. (Läst 2026-05-12).

finns, samtidigt som krav på sekretess och informationssäkerhet upprätthålls.

Att i ökad utsträckning möjliggöra delning och användning av data utan att de behöver överföras, förstärks av utvecklingen på europeisk nivå, där flera regelverk och infrastrukturer stödjer sådana angreppssätt. Exempelvis utvecklas europeiska infrastrukturer och initiativ, som gemensamma europeiska dataområden, Test and Experimentation Facilities (TEF) och AI-fabriker. Inom vissa områden, exempelvis hälsoområdet, utvecklas särskilda regelverk och infrastrukturer, som det europeiska hälsodataområdet (EHDS, se även kapitel 1.2 ovan).

Nationella lösningar behöver därför utformas så att de stödjer användning av data i kontrollerade miljöer och är interoperabla med europeiska initiativ.

Sammantaget innebär detta att den rättsliga kontexten inte enbart begränsar datadelning, utan också tydligt pekar mot behovet av arkitekturer och arbetssätt där data kan användas på ett säkert och kontrollerat sätt utan att flyttas. Detta utgör ett centralt perspektiv i rapporten. Samtidigt är det tydligt att ett enskilt angreppssätt inte är tillräckligt. Olika typer av data och användningsfall kräver olika lösningar. Compute-to-data, som innebär att analys och bearbetning utförs där data finns i stället för att data flyttas till användaren, utgör ett viktigt angreppssätt för skyddade data. Detta mönster kompletteras med andra arkitekturmönster beroende på användningsfall och rättsliga förutsättningar. Ett sådant mönster är data-to-compute, där data överförs till den miljö där analys och bearbetning sker. Ett annat är federerad analys, där analyser kan genomföras över flera datakällor utan att data behöver samlas centralt. Arkitektur utvecklas vidare i kapitel 6 nedan.

2.5 Sammantagen bedömning: det behövs ökad samordning och gemensam riktning

Utmaningarna för den offentliga förvaltningen ligger i hög grad i organisatoriska förutsättningar, brist på kompetens, datakvalitet och förmågan att omsätta samverkan till praktik, det vill säga att identifiera, klustra och hantera gemensamma problem genom gemensamma prioriteringar, resurssättning och genomförande, snarare än i tekniken i sig.

Det finns i dag en omfattande samverkan, men också ett behov av att ytterligare stärka hur befintliga initiativ och resurser kopplas samman, så

att gemensamma problem kan hanteras mer samordnat och leda till konkreta och långsiktiga resultat.

Det är relevant att beakta hur den nationella samordningen kring Ena även kan stödja utvecklingen inom data och AI i ett bredare ekosystemperspektiv. Detta gäller särskilt frågor som rör tillgång till data, användning av data i kontrollerade former, samspel mellan olika aktörer och koppling till operativa miljöer (se kapitel 4.2.2 nedan), där behoven sträcker sig bortom traditionell digital infrastruktur.

Samverkan behöver utgå från konkreta behov och användningsfall, från vilka gemensamma problem kan identifieras, prioriteras och hanteras på en övergripande nivå. Tillgång till kvalitativa data är en grundläggande förutsättning för utveckling av AI och utgör i många fall en begränsande faktor²⁸.

Vidare finns behov av att förbättra upptäckbarhet och överblick över data, AI-resurser och infrastrukturer, liksom rättsligt stöd och gemensamma lösningar för tillit. Nationell koordinering krävs även för att möjliggöra ett effektivt deltagande i europeiska initiativ.

Samverkan sker inte av sig själv. För att få genomslag krävs tydliga uppdrag, incitament och finansiering.

Sammanfattning av behovsbilden inom data och AI-området, det finns behov av:

- ökad samordning för att minska fragmentering och parallella initiativ,
- bättre möjligheter till återanvändning och skalning av framgångsrika lösningar,
- förbättrad upptäckbarhet av data och AI-resurser,
- tydliga villkor och effektiva processer för åtkomst till data, inklusive skyddade data,
- gemensamma lösningar för identitet, behörighet och tillit vid AI-tillämpning,

²⁸ Dialoger, referensgrupp, Diggs uppföljning av statliga myndigheters digitalisering visar att arbetet med datadriven förvaltning och AI har kommit olika långt mellan myndigheter, vilket innebär att förutsättningarna att beskriva, dela och använda data varierar. Även i SOU 2025:108 Ett datalyft mot fel, fusk och frånvaro betonas behovet av stärkt datastyrning, bättre informationshantering och mer sammanhängande dataförsörjning i den offentliga förvaltningen.

- höjd datakvalitet samt mer strukturerade, dokumenterade och kvalitetssäkrade data för AI-tillämpning,
- stärkt intern datahantering, inklusive beskrivande och strukturella metadata, klassificering och tydligt informationsägarskap,
- ökad kompetens inom data, AI, juridik och informationssäkerhet,
- mer hållbara samverkansformer som går från projekt till långsiktiga strukturer och
- stärkt förmåga att omsätta samverkan i konkreta, gemensamma och skalbara resultat.

3 Långsiktig målbild för en samverkansstruktur för data och AI

Analysen visar att de huvudsakliga utmaningarna inte enbart är tekniska, utan handlar om samordning, arbetssätt, tillgång till data, kompetens och förmågan att omsätta samverkan till praktik. Målbilden utgår ifrån ett ekosystemperspektiv där digital infrastruktur utgör en gemensam grund och där arbete krävs för att stärka samordning, tillit och användning mellan olika aktörer och miljöer.

Digg föreslår att den långsiktiga målbilden för Sverige är ett samordnat ekosystem för data och AI, där gemensamma funktioner möjliggör upptäckbarhet, identitets- och behörighetskontroll, tillit och interoperabilitet, samtidigt som utveckling, testning och användning sker i olika operativa miljöer beroende på behov och användningsfall. Detta för att kunna möta målen i digitaliserings- och AI-strategin.

Förslagen på utveckling av tjänster för data och AI inom den offentliga förvaltningen bygger vidare på befintliga initiativ och infrastrukturer inom den offentliga förvaltningen och sker i ett ekosystem där flera aktörer, infrastrukturer och miljöer samverkar. I detta ekosystem finns verksamheter med behov av data och AI, aktörer som tillhandahåller data, gemensamma funktioner för tillgång och tillit samt miljöer där analys och utveckling sker.

Ekosystemet kan beskrivas i olika lager. I ett verksamhetslager formuleras behov och användningsfall. I ett informationslager beskrivs och struktureras data, inklusive metadata som möjliggör upptäckbarhet. I ett tjänste- och applikationslager utvecklas och används AI-modeller och

analysfunktioner. Till det kommer ett infrastrukturlager som innehåller beräkningsresurser, konnektivitet och säkra behandlingsmiljöer.

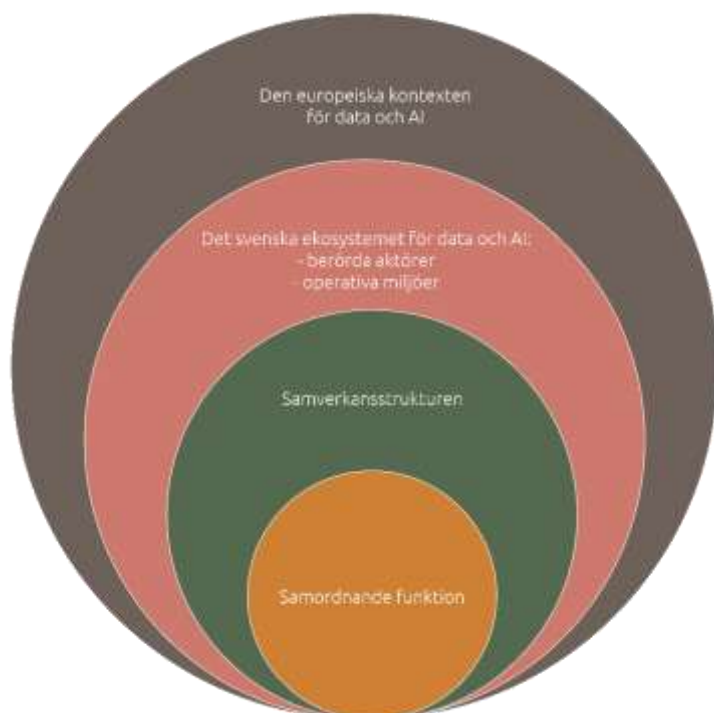
Mellan dessa lager krävs gemensamma förutsättningar för Samordnad identitet och behörighet för att skapa tillit. Dessa är avgörande för att data ska kunna användas på ett säkert och rättsenligt sätt, särskilt när flera aktörer samverkar eller när data inte kan överföras.

Ett centralt arkitekturmönster i detta sammanhang är så kallad compute-to-data, där analys och modellträning sker i den miljö där data finns, exempelvis i säkra behandlingsmiljöer. Detta är särskilt relevant för skyddade data. Arkitekturmönstret data-to-compute kan dock användas för data som kan överföras, och när data finns hos flera aktörer kan federerade angreppssätt användas. Dessa mönster kan med fördel användas i kombination.

Den samlade målbilden är ett fungerande ekosystem, där de centrala utmaningarna löses genom att skapa samordning, tillit och överblick. I ett sådant ekosystem utgör gemensamma funktioner för metadata, upptäckbarhet, tillit, identitets- och behörighetshantering och interoperabilitet en gemensam digital grund inom Ena, medan utveckling, testning, modellträning och drift sker i olika operativa miljöer beroende på behov och användningsfall.

Det handlar om att skapa ett sammanhållet ekosystem där aktörer kan hitta relevanta data och AI-resurser, förstå villkor för användning, få säker åtkomst till resurser och använda lämpliga utvecklings- och beräkningsmiljöer för att sedan kunna använda även skyddade data för att utveckla och skala AI-lösningar. Detta behöver ske på ett sätt som är förenligt med sektorsansvar, gällande lagstiftning och europeisk utveckling. Det föreslagna ekosystemet illustreras av bilden nedan.

Digg bedömer att arbetet mot ett samordnat ekosystem för data och AI, där gemensamma funktioner möjliggör upptäckbarhet, identitets- och behörighetskontroll, tillit och interoperabilitet, samtidigt som utveckling, testning och användning sker i olika operativa miljöer beroende på behov och användningsfall, behöver påbörjas så snart som möjligt. Annars riskerar vi gå mot samma fragmentering och bristande samordning av AI-utvecklingen som digitaliseringen av offentlig sektor lidit av. Andra länder kraftsamlar, det behöver också Sverige göra om vi ska möta de mål regeringen satt upp i AI- och digitaliseringsstrategin.

Figur 1 Ett ekosystem för data och AI som beskrivs i kapitel 4 nedan.

I följande två kapitel presenterar Digg förslag som syftar till att bidra till att möjliggöra det beskrivna ekosystemet: 1) en samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och AI och 2) komponenter och system som redan på kortare sikt bör utvecklas eller vidareutvecklas för att bygga den digitala grund som ekosystemet ska vila på.

3.1 Användningsfall

För att illustrera hur det föreslagna framtida ekosystemet för data och AI kan fungera i praktiken beskrivs nedan några tänkbara användningsfall. Dessa visar hur olika aktörer kan använda nationella funktioner som Sveriges dataportal, Samordnad identitet och behörighet, testmiljöer som TEF-Health samt AI-fabriken i olika faser – från idé till utveckling, träning och användning av AI-modeller (se bilaga 2 för fler användningsfall).

3.1.1 Hälsodata och AI-validering i federerad miljö

Ett svenskt medicintekniskt företag vill utveckla och validera en AI-modell för tidig upptäckt av stroke baserat på radiologiska bilder och journaldata.

Via Sveriges dataportal identifierar företaget:

- relevanta hälsodatamängder hos flera regioner (från samkatalogen för sekundäranvändning av hälsodata),
- metadata om tillgängliga säkra behandlingsmiljöer,
- vilka integritetsbevarande metoder som används samt
- vad som krävs för åtkomst.

Sveriges dataportal fungerar därmed som ett nationellt upptäckbarhetslager för data, säkra behandlingsmiljöer, integritetsbevarande metoder och åtkomstkrav.

Eftersom användningsfallet omfattar skyddade hälsodata krävs tillstånd enligt EHDS. Företaget ansöker därför om åtkomst genom en HDAB, som prövar ändamål, rättsliga förutsättningar, säkerhetskrav och vilken säker behandlingsmiljö som ska användas.

Åtkomst till data och resurser sker genom Samordnad identitet och behörighet inom Ena med tillämpningen för EHDS. Företagets användare, system och AI-tjänster autentiseras och ges åtkomst enligt gemensamma tillitskrav och villkor.

AI-modellen tränas och valideras i säkra behandlingsmiljöer där:

- data inte lämnar regionernas kontroll,
- beräkningskapacitet från AI-fabriken Mimer kan användas vid behov och
- analys kan ske med datamängder från flera olika organisationer genom ett federerat arbetssätt.

Validering och testning kan genomföras med stöd av TEF-Health, som erbjuder:

- realistiska testmiljöer,
- regulatorisk vägledning,
- teknisk validering och
- stöd kopplat till AI-förordningen och medicintekniska regelverk.

Resultatet blir en kedja där Sveriges dataportal, Samordnad identitet och behörighet (dess tillämpning för EHDS), säkra behandlingsmiljöer, AI-fabriker och europeiska test- och valideringsmiljöer samverkar för att möjliggöra säker och interoperabel AI-utveckling baserad på skyddade hälsodata.

Detta kan bidra till snabbare och mer skalbar utveckling och validering av AI inom hälsoområdet, samtidigt som skyddet för patientuppgifter upprätthålls och regionerna behåller kontroll över sina data. Gemensamma metadata, interoperabla tillitslösningar och standardiserade åtkomstprocesser kan samtidigt minska behovet av manuella och lokalt anpassade processer vid ansökan, prövning och åtkomst till skyddade data. Det kan också stärka svenska aktörers möjligheter att delta i europeiska forsknings- och innovationssamarbeten.

3.1.2 AI-stödd nätanslutning för elintensiv verksamhet

En myndighet samordnar processen kring etablering av en ny elintensiv verksamhet som behöver anslutas till stamnätet. Elektrifieringen i Sverige kräver samordning av anslutning av elintensiva verksamheter och stora elproducenter till stamnätet. För att bedöma anslutningsmöjligheter, optimera anslutningspunkter och effektivisera användningen av nätet behöver flera aktörer dela och analysera data, bland annat myndigheter, nätbolag, industriföretag, elproducenter, kommuner, länsstyrelser och tillsynsmyndigheter.

Via Sveriges dataportal kan aktörerna hitta relevanta datamängder och säkra behandlingsmiljöer där AI-modeller kan tränas, valideras och användas utan att skyddade data behöver lämna den dataansvariga organisationens kontroll. Samordnad identitet och behörighet används för att verifiera organisationer, användare och system samt säkerställa att rätt aktör får rätt åtkomst till data och tjänster.

Skyddade data om exempelvis nätkapacitet och driftförhållanden kan analyseras i säkra behandlingsmiljöer där data inte behöver flyttas mellan organisationer. AI kan där användas för att:

- simulera nätpåverkan,
- analysera möjliga anslutningar,
- identifiera kapacitetsbegränsningar,
- analysera alternativa anslutningspunkter och
- stödja samordning av anslutningsprocessen.

Genom interoperabla och gemensamma lösningar samt säkra dataförbindelser kan olika aktörer samverka över organisationsgränser på ett säkert och spårbart sätt, i linje med utvecklingen av europeiska

dataområden för energi. Validering i samverkan med regulatoriska funktioner och initiativ som PTS regulatoriska sandlåda för AI kan bidra till ökad tillit, regelefterlevnad och säker användning av AI i samhällskritiska och reglerade miljöer.

Användningsfallet visar hur gemensamma nationella förmågor inom data och AI kan återanvändas sektorsövergripande för att stödja elektrifiering och effektivare nyttjande av elnätet. Exemplet illustrerar hur nationella digitala förmågor inom Ena skulle kunna användas för att stödja AI-stödd nätanslutning och analys inom energiområdet. Det kan bidra till:

- kortare ledtider för nätanslutning,
- bättre underlag för beslut,
- ökad transparens i anslutningsprocessen,
- effektivare användning av nätkapacitet,
- och minskat behov av sektorsspecifika integrationer.

4 Förslag på samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och artificiell intelligens

I detta kapitel presenterar Digg förslag på en nationell samverkansstruktur för utveckling av tjänster för data och AI i offentlig sektor. Förslaget utgår från uppdragsbeskrivningen och den mål- och behovsbild som redogörs för i tidigare kapitel. Kapitlet beskriver samverkansstrukturens organisation och deltagande aktörer, samt hur den ska kunna samspela med andra aktörer, befintliga initiativ och operativa miljöer inom ett ekosystem för data och AI.

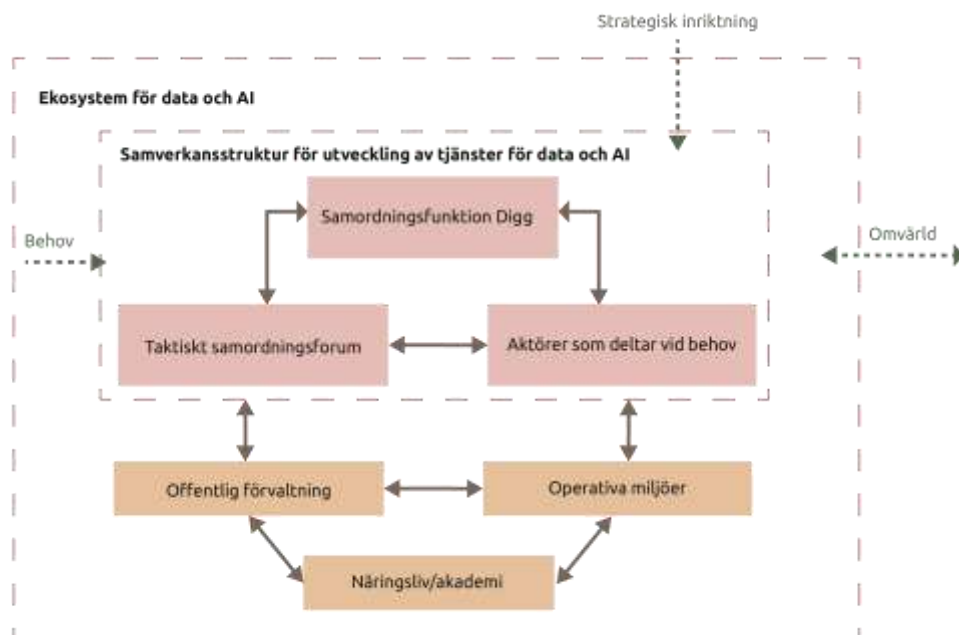
Digg föreslår att regeringen fastställer en nationell samverkansstruktur för data och AI, med grunden i de arbetssätt och former för samverkan som utvecklats inom Ena. För att möjliggöra detta bedöms Diggs samordnande funktion behöva förstärkas med regeringsuppdrag att stödja samverkansstrukturen för data och AI och vara en permanent operativ stödfunktion. För att samverkansstrukturen ska få genomslag bedömer Digg att deltagande myndigheter bör ges regeringsuppdrag att aktivt medverka i den nationella samverkansstrukturen, inklusive deltagande i utskott och tematiska arbetsgrupper.

Strukturen ska fungera som en länk mellan behov, resurser och genomförande, och stödja ett sammanhållet flöde från gemensamma problem till lösningar. Digg bör ha en funktion som stödjer samverkansstrukturen genom att koordinera arbetet, identifiera och synliggöra gemensamma problem, bereda underlag och följa upp genomförandet. Funktionen bör vara flexibel och kunna anpassas över tid i takt med att strukturen utvecklas

Funktionen bedöms initialt kunna bestå av fyra årsarbetskrafter till en årlig kostnad om 8 MSEK, med kompetens inom data, AI, juridik, arkitektur, samverkan och EU-finansiering. För att samverkansstrukturen ska få genomslag krävs riktade regeringsuppdrag och finansiering. Genomförandet bör stödjas genom en kombination av basfinansiering för samordning och riktade medel för konkreta initiativ.

4.1 Hur samverkansstrukturen bör organiseras

Den samverkansstruktur som Digg föreslår ska ses som en del av ett större ekosystem för data och AI, där utveckling, tillgång till data och användning sker distribuerat mellan olika aktörer. Samordningen föreslås ske genom ett utskott kopplat till taktiskt samordningsforum (inom samordningsstrukturen för Ena), med tillhörande tematiska arbetsgrupper. Strukturen tar sin utgångspunkt i befintliga arbetssätt inom Ena, men formaliseras genom regeringsbeslut.

Figur 2 Samverkanstruktur som beskrivs i detta kapitel.

Samverkanstrukturen ska:

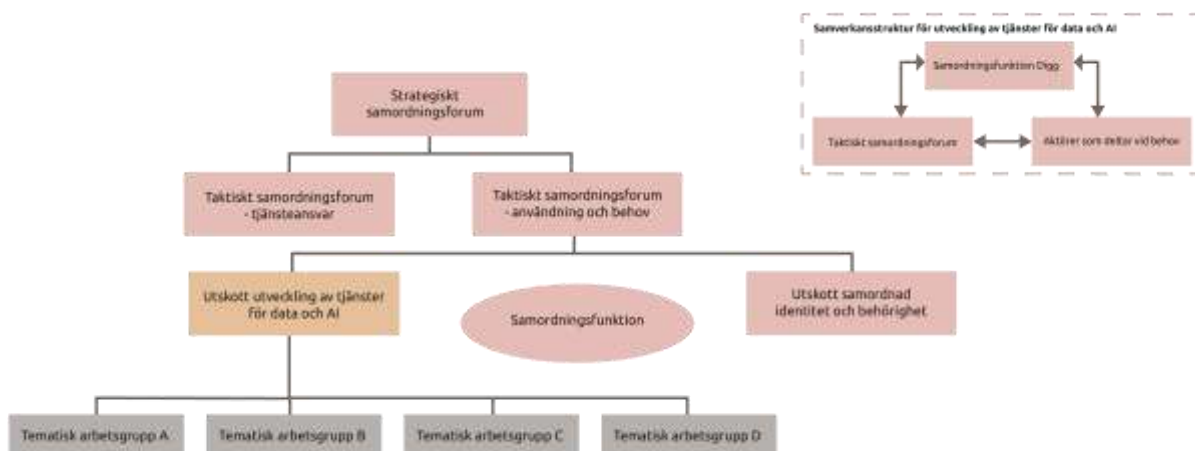
- bidra till att uppfylla målen i regeringens digitaliserings- och AI-strategi,
- utgöra en stödjande funktion som bidrar till att samordna detta ekosystem och skapa bättre förutsättningar för gemensam utveckling av tjänster för data och AI,
- bidra till att samordna ett ekosystem för data och AI utan att ersätta befintliga initiativ, infrastrukturer eller sektorsspecifika lösningar,
- vara skalbar och flexibel och fungera som en sammanhållande funktion mellan den offentliga förvaltningen, näringsliv och akademi,
- fånga upp utmaningar och behov som delas av flera aktörer från befintliga samordningsmiljöer, som UniDig, eSam, SKR:s nätverk för AI, Sambruk, AI Sweden, Dataverkstaden, RISE och forskningsmiljöer, och omsätta dessa i gemensamma initiativ,
- samla och bearbeta gemensamma problem, stödja prioritering av initiativ med bred nytta, koppla samman behov med befintliga resurser och infrastrukturer, bidra till återanvändning och skalning

av lösningar, dokumentera övergripande arkitektur, arbetssätt och gemensamma överenskommelser,

- stödja samverkan med aktörer utanför kärnan, inklusive näringsliv, akademi och EU,
- skapa förutsättningar för att insatser kan genomföras mer samordnat, med bättre tillgång till gemensamma resurser och med ökad möjlighet till återanvändning och skalning. Strukturen bidrar därmed till att gå från enskilda initiativ till mer sammanhängande och skalbara lösningar,
- bidra till att identifiera och paketera gemensamma behov av datainfrastruktur, konsortiebildning, interoperabilitet och AI som projekt och initiativ inom EU-program, inklusive insatser inom ramen för Sveriges nationella och regionala partnerskapsplan²⁹ samt
- stödja det datalyft som krävs för att möjliggöra utveckling och användning av AI, genom att synliggöra och samordna behov kopplade till dataförsörjning, datakvalitet och datastyrning.

Utvecklingen ska ytterst utgå från behov hos användare av offentliga tjänster, inklusive invånare och företag. Företag kan i detta sammanhang både vara användare av data och utvecklare av AI-lösningar.

²⁹ Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. *Uppdrag att föreslå åtgärder som kan ingå i Sveriges nationella och regionala partnerskapsplan för perioden 2028–2034*. Regeringen. (2026). <https://www.regeringen.se/contentassets/05d20656136c46adab1b7bf076743ef8/uppdrag-att-foresla-atgarder-som-kan-inga-i-sveriges-nationella-och-regionala-partnerskapsplan-for-perioden-20282034.pdf>. (Läst 2026-05-12).

Figur 3 Organisation runt Ena med fokus på tjänster för data och AI.

Vidare föreslår Digg att samverkansstrukturen verkar inom samordningen av Ena, genom att organiseras som ett utskott till taktiskt samordningsforum, med tillhörande tematiska arbetsgrupper.

Genom att integrera samverkansstrukturen i Enas befintliga samverkansformer skapas en sammanhållen kedja från behov till genomförande. Det innebär att identifierade behov och gemensamma problem kan omhändertas i utskottet och dess arbetsgrupper, och därifrån omsättas i utveckling, vidareutveckling eller användning av förvaltningsgemensamma lösningar inom Ena. Detta minskar risken för parallella initiativ och bidrar till ökad samordning, återanvändning och skalbarhet.

Vad samverkansstrukturen inte ska göra:

- ta över ansvar från enskilda aktörer eller ersätta operativa miljöer,
- fokusera på enskilda utvecklingsinsatser, specifika teknikområden eller
- styra eller förvalta enskilda komponenter inom Ena.

Den strategiska inriktningen sätts av regeringen³⁰ och strategiskt samordningsforum bidrar till denna inriktning. Enskilda användningsfall och utvecklingsinsatser hanteras i regel inom respektive verksamhet eller i operativa miljöer, som AI-verkstan eller andra test- och experimentmiljöer.

³⁰ Finansdepartementet. Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030. Regeringskansliet, Sveriges AI-strategi.

4.1.1 Stöd för den offentliga förvaltningen när tjänster för AI och data ska tas fram eller vidareutvecklas

Samverkansstrukturen ska enligt uppdragsbeskrivningen kunna fungera som ett stöd för den offentliga förvaltningen när tjänster för AI och data ska tas fram eller vidareutvecklas.

En viktig utgångspunkt i organiseringen av samverkansstrukturen är att skilja mellan gemensamma och enskilda behov. Digg bedömer att samverkansstrukturen i första hand ska identifiera och samla gemensamma problem och behov som delas av flera aktörer när tjänster för data och AI tas fram eller vidareutvecklas. Behoven bör samlas in från olika befintliga samordningsmiljöer inom offentlig förvaltning och akademi, se kapitel 4.1 ovan.

Genom att särskilt fokusera på att synliggöra, klustra och prioritera gemensamma problem som kräver samordning mellan flera aktörer, blir det enklare att hitta lösningar. Dessa lösningar kan vara allt från rättsliga förtydliganden eller utveckling av lösningar inom Ena till behov av regeringsuppdrag eller ansökan om EU-projekt.

4.1.2 Förmåga att ta tillvara utvecklingen som sker inom EU

Enligt uppdragsbeskrivningen ska samverkansstrukturen ha förmåga att ta tillvara utvecklingen som sker inom EU, bidra till att stärka svenska offentliga och privata aktörers möjligheter att bilda konsortier och underlätta för svenska aktörer att ansöka om medel från fonder och program inom EU som rör data, AI, beräkningsförmåga, lagring och konnektivitet.

4.1.2.1 Stöd för konsortiebildning

Samverkansstrukturen ska stärka offentliga och privata aktörers möjligheter att bilda konsortier genom att skapa bättre nationell samordning och tydligare koppling mellan behov, aktörer och initiativ. Under uppdraget har dialoger visat att konsortiebildning i dag ofta sker fragmenterat och utan tillräcklig överblick, vilket leder till risker för dubbelarbete och att befintliga initiativ inte tas tillvara.

Genom att samla och synliggöra gemensamma behov kan strukturen bidra till att identifiera relevanta samarbetsområden där flera aktörer har

intresse av att delta. Strukturen bör även stödja aktörer i att tidigt klargöra centrala förutsättningar, såsom möjligheten att dela och använda data, vilket i dag kan utgöra hinder för deltagande i projekt.

Strukturen ska etablera gemensamma arenor och arbetssätt för samverkan, exempelvis genom riktade matchmaking-aktiviteter kopplade till konkreta utlysningar. Detta möjliggör att aktörer från offentlig sektor, näringsliv och akademi kan mötas i ett tidigt skede och utveckla gemensamma projektidéer. Erfarenheter visar att sådana aktiviteter behöver ske proaktivt och i nära anslutning till EU-processer för att vara effektiva.

Vidare ska strukturen bidra till att tydliggöra vilka samarbeten som är strategiskt viktiga ur ett svenskt perspektiv. Detta innefattar att stödja aktörer i att formulera projekt med tydligt nationellt mervärde, långsiktig nytta och koppling till befintliga initiativ, snarare än isolerade projektinsatser.

4.1.2.2 Stöd för deltagande i EU-program och finansiering

Samverkansstrukturen ska underlätta för svenska aktörer att ansöka om medel från EU:s fonder och program inom data, AI, beräkningskapacitet, lagring och konnektivitet. Detta bör ske genom att uppmuntra till ett mer strategiskt, samordnat och proaktivt arbetssätt.

Stödet innefattar att bidra till att säkerställa att information om kommande utlysningar når relevanta aktörer i ett tidigt skede och i ett sammanhang där den kan omsättas i konkreta initiativ. Dialoger under uppdraget har pekat på en brist på tidig information, att många aktörer har obefintliga eller bristande EU-strategier och att bristande koppling mellan det som görs på EU-nivå och i den egna verksamhetens aktuella planering begränsar möjligheten att delta.

Strukturen ska även stödja aktörer i att stärka sina interna förutsättningar för deltagande, exempelvis genom att bidra till förankring, resursplanering och tydliggörande av projektens mervärde. Detta är avgörande för att projekt ska få långsiktigt genomslag och inte enbart bidra med kortsiktiga resultat.

Vidare ska samverkansstrukturen bidra till att samordna svenska aktörers deltagande i EU-program, exempelvis genom att

- stärka samverkan mellan myndigheter, nationella kontaktpunkter (NCP:er) och andra stödfunktioner,

- stödja framtagande av samordnade inspel till EU:s utlysningar och program och
- bidra till att svenska prioriteringar och behov tydligare avspeglas i europeiska initiativ.

Genom att göra detta kan fler svenska aktörer delta i relevanta program och projekt, med bättre förutsättningar att påverka inriktning, bygga konkurrenskraftiga konsortier och säkerställa långsiktigt värde för Sverige.

4.2 Deltagande aktörer och arbetsformer

I enlighet med uppdraget pekar Digg här ut vilka aktörer som bör ingå i samverkansstrukturen. Samverkansstrukturen bör bestå av en kärna av aktörer som tillsammans representerar de kompetenser som anges i uppdraget, det vill säga kompetens inom beräkningskapacitet, cybersäkerhet, testning och validering, identitet och behörighet, konnektivitet, juridik, datastyrning och EU-finansiering.

De aktörer som Digg föreslår ska ingå i samverkansstrukturen är:

- Digg³¹,
- E-hälsomyndigheten,
- Försvarets radioanstalt,
- Försäkringskassan,
- Integritetsskyddsmyndigheten,
- Kungliga biblioteket,
- Myndigheten för civilt försvar,
- Post- och telestyrelsen³²,
- Skatteverket,
- Socialstyrelsen,
- Statistiska centralbyrån,
- Sveriges kommuner och regioner, både medlemsorganisationen och representanter för kommuner och regioner och
- Vetenskapsrådet.

³¹ Regeringen (2025) Regeringen slår ihop myndigheterna PTS och Digg, pressmeddelande, 11 december 2025. Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/12/regeringen-slar-ihop-myndigheterna-pts-och-digg/> (Läst 2026-05-19)

³² Ibid.

Digg bedömer att det i kärnan av samverkansstrukturen bör ingå statliga myndigheter med centrala roller inom data, AI och digital infrastruktur. De myndigheter som föreslås är Digg, Skatteverket, Försäkringskassan, E-hälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Statistiska centralbyrån, Vetenskapsrådet och Kungliga biblioteket.

Digg bör även bidra med kunskap om Enas lösningar samt EU-arbete på området.

Vidare bedömer Digg att Integritetsskyddsmyndigheten, Myndigheten för civilt försvar och Försvarets radioanstalt bör ingå med hänsyn till att myndigheterna har juridisk och säkerhetsrelaterad kompetens av relevans för samverkansstrukturens arbete.

Även Post- och telestyrelsen bör ingå då myndigheten har en särskild roll kopplad till konnektivitet, teknisk robusthet och regulatoriska sandlådor kopplade till AI-förordningen. I sin roll som samordnande marknadskontrollmyndighet kommer myndigheten dessutom att behöva bygga upp en bred och djup kompetens om AI system³³. Digg bedömer att sådan kompetens kommer att vara till stor fördel för det arbete som ska bedrivas inom samverkansstrukturen.

Det är också viktigt att Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och företrädare för kommuner och regioner ingår.

4.2.1 Behovsbaserad samverkan

Utöver kärnan bör deltagandet organiseras behovsbaserat genom tematiska grupper. Dessa tematiska grupper kan organiseras som arbetsgrupper med olika kompetenser och experter beroende på frågans karaktär. Relevanta aktörer från offentlig sektor, näringsliv och akademi involveras utifrån specifika problemområden.

Sådana aktörer är bland andra

- aktörer inom akademi och forskningsinfrastruktur, såsom universitet, högskolor, SciLifeLab, RISE och NAISS, med kompetens inom data, AI, operativa miljöer, test och beräkningskapacitet samt
- aktörer inom näringsliv som bidrar med utvecklings-, innovations- och marknadsperspektiv.

³³ SOU 2025:101 *Anpassningar till AI-förordningen Säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation*, s. 368.

Den behovsbaserade samverkan ska särskilt fokusera på

- utveckling och vidareutveckling av tjänster för data och AI i offentlig förvaltning,
- att bidra till att utveckla och upprätthålla datakvalitet i offentlig förvaltning samt fungera som stöd för Digg i samordningen av den förvaltningsgemensamma digitaliseringen,
- att stärka svenska aktörers möjligheter att bilda konsortier och
- att underlätta deltagande i EU-program inom data, AI, beräkningskapacitet, lagring och konnektivitet.

4.2.2 Operativa miljöer i ekosystemet

Utvecklingen och användningen av data och AI i offentlig sektor sker i ett samspel mellan olika aktörer och miljöer med skilda roller.

Samverkansstrukturens arbete bör koordineras med verksamheten i operativa miljöer, där utveckling och tillämpning sker i praktiken.

De operativa miljöerna utgör därmed centrala delar av det ekosystem som beskrivits i föregående kapitel. Samverkansstrukturens roll är inte att tillhandahålla dessa miljöer, utan att bidra till att de används mer samordnat, kopplas till gemensamma behov och tillsammans bildar en sammanhängande utvecklingskedja. I praktiken innebär detta att olika miljöer stödjer olika steg i utvecklingen – från behovsidentifiering till utveckling, testning och tillämpning.

De operativa miljöerna i ekosystemet stödjer denna utvecklingskedja genom flera kompletterande funktioner. AI-verkstaden kan stödja verksamheter i att formulera behov och utveckla prototyper. Test- och experimentmiljöer gör det möjligt att testa och validera lösningar. AI-fabriken och andra beräkningsmiljöer kan användas för modellträning och avancerad analys.

Tillsammans skapar dessa funktioner en sammanhängande utvecklingskedja från idé till användning av AI-baserade tjänster i den offentliga förvaltningen.

4.2.2.1 AI-verkstaden

AI-verkstaden är en förvaltningsgemensam digital infrastruktur som bör ses som en del av ett större nationellt ekosystem för data och AI. Dess huvudsakliga funktion är att stödja behovsidentifiering, tidig utveckling

och vägledning, särskilt för aktörer med begränsad egen kapacitet³⁴. AI-verkstaden ersätter inte befintliga testmiljöer, säkra behandlingsmiljöer eller nationella beräkningsmiljöer, utan fungerar som en ingång och bro mellan behov och rätt operativ miljö.

Många kommuner och mindre myndigheter saknar egen infrastruktur för avancerad dataanalys eller säkra behandlingsmiljöer. AI-verkstaden kan därför fungera som en ingångspunkt där sådana aktörer får stöd att identifiera lämpliga analysmiljöer och beräkningsresurser, exempelvis nationella testmiljöer eller AI-fabriken. På så sätt kan även mindre organisationer utveckla AI-tjänster utan att själva behöva etablera egen avancerad infrastruktur.

AI-verkstaden bör ses i relation till den regulatoriska sandlåda som Post- och telestyrelsen förväntas få i uppdrag att hålla inom ramen för AI-förordningen.³⁵ Den regulatoriska sandlådan syftar till att möjliggöra testning och utveckling av AI-system under tillsyn och med fokus på regel efterlevnad. Här kan AI-verkstaden stödja behovsidentifiering, metodutveckling och prototypframtagning, samt bidra till att aktörer kan förbereda sig för att delta i regulatoriska sandlådor eller andra former av testning. Tillsammans bidrar dessa funktioner till både innovation och säker användning av AI.

4.2.2.2 Test- och experimentmiljöer

Efter att en prototyp eller ett koncept har utvecklats kan lösningar testas och valideras i särskilda test- och experimentmiljöer. Dessa miljöer möjliggör validering, testning och vidareutveckling utveckling under kontrollerade former. De är viktiga för den offentliga förvaltningen, forskning och näringsliv och bör kunna kopplas till såväl AI-verkstaden som säkra behandlingsmiljöer och AI-fabriken.

I Sverige finns i dag flera nationella test- och experimentmiljöer, bland annat inom akademien och hos forskningsinstitut som RISE, där aktörer kan utveckla, testa och demonstrera datadrivna lösningar och AI i

³⁴ Försäkringskassan och Skatteverket. *Svar på regeringsuppdraget att utreda förutsättningarna för en AI-verkstad för den offentliga förvaltningen.* (2026). <https://www.ai-verkstaden.ai/download/18.3966ec9719af07035a51730/1768299644863/Svar%20p%C3%A5%20regeringsuppdraget%20att%20utreda%20f%C3%B6ruts%C3%A4ttningarna%20f%C3%B6r%20den%20offentliga%20f%C3%B6rvaltningen.pdf>. (Läst 2026-05-12).

³⁵ Proposition 2025/26:99, *Vårändringsbudget 2026* s. 62.

relevanta miljöer. Dessa miljöer bidrar till kompetensuppbyggnad och till att sänka trösklar för innovation.

På europeisk nivå etableras även s.k. Test and Experimentation Facilities (TEF), som erbjuder storskaliga testmiljöer för AI inom olika sektorer, exempelvis hälsa, tillverkningsindustri och smarta samhällen. TEF:erna syftar till att stödja utveckling och validering av AI-lösningar i realistiska miljöer och underlätta marknadsintroduktion. Ett exempel är TEF-Health, där Sverige genom en nationell nod ledd av Karolinska Institutet tillsammans med bland annat RISE och SciLifeLab deltar i utvecklingen av europeiska test- och valideringsmiljöer för AI inom hälso- och sjukvård. Den svenska noden erbjuder bland annat tillgång till testbäddar, hälsodata, regulatoriskt stöd och expertmiljöer för att stödja utveckling och införande av tillförlitliga AI-lösningar inom vården.

Därtill finns regulatoriska sandlådor, såsom Integritetsskyddsmyndighetens innovationssandlåda för dataskydd och den kommande regulatoriska sandlådan för AI hos PTS. I dem kan organisationer testa lösningar i dialog med tillsynsmyndighet och få vägledning kring hur regelverk kan tillämpas i praktiken. Dessa kompletterar de tekniska testmiljöerna genom att hantera rättsliga och regulatoriska frågeställningar.

4.2.2.3 AI-fabriken (Mimer)

När en AI-lösning behöver tränas på större datamängder eller kräver mer avancerad beräkningskapacitet kan utvecklingen flyttas till AI-fabriken eller andra nationella eller europeiska beräkningsmiljöer. AI-fabriken Mimer³⁶ bör ses som en nationell beräknings- och utvecklingsresurs inom ekosystemet, snarare än som en centraliserad lösning för all AI-utveckling. Den är en av flera AI-fabriker i Europa inom EuroHPC-initiativet och kan vid behov samverka med eller hänvisa till andra europeiska AI-fabriker³⁷.

AI-fabriken etableras i samverkan mellan Linköpings universitet (LiU), National Academic Infrastructure for Supercomputing in Sweden (NAISS) och RISE, och bygger vidare på befintlig nationell kapacitet inom högpresterande beräkning och AI. Den riktar sig till offentlig förvaltning, små och medelstora företag samt akademien.

³⁶ Mimer AI Factory. *Mimer - Sweden's AI Factory*. (2026). <https://mimer-ai.eu/>. (Läst 2026-05-12).

³⁷ EuroHPC Joint Undertaking. *AI Factories*. (2026). https://www.eurohpc-ju.europa.eu/ai-factories_en (Läst 2026-05-12).

AI-fabriken har ett särskilt fokus på områden där Sverige har styrkepositioner, såsom livsvetenskaper och medicin, materialforskning, autonoma system och spelindustrin. Den fungerar som en samlad nod som erbjuder tillgång till beräkningsresurser, datahantering, expertstöd och kompetensutveckling.

Som en del av AI-fabriken etableras även ett datalabb, som ska stödja aktörer i att förbereda, strukturera och använda data för AI-utveckling samt fungera som en ingång till resurser och expertstöd. Datalabbet kan bidra till att sänka trösklarna för att nyttja avancerad beräkningskapacitet, särskilt för mindre aktörer.

AI-fabriken kommer även att erbjuda högpresterande lagring och AI-optimerad beräkningskapacitet. Den är främst avsedd för kortare beräkningsprojekt, i kombination med medellång lagring av gemensamma referensdatamängder som används av flera aktörer. Tjänsten planeras att öppnas för användare den 1 februari 2027.

För att använda AI-fabriken krävs kompetens inom datavetenskap hos den anslutande organisationen. AI-fabriken kan stödja modellträning, finjustering, storskalig analys och i vissa fall drift, men behöver samverka med datamiljöer, tillitslösningar, säkra behandlingsmiljöer och funktioner för upptäckbarhet. I vissa fall kan det vara lämpligt att flytta data till en central beräkningsmiljö, särskilt när datamängder är öppna eller kan delas fritt mellan aktörer och när storskalig beräkningskapacitet krävs. Samtidigt kan federerade arbetssätt och säkra behandlingsmiljöer vara mer ändamålsenliga för skyddade data. AI-fabriken kan i dessa fall tillhandahålla beräkningskapacitet och utvecklingsmiljöer, medan den dataansvariga organisationen behåller ansvar för data och dess användning.

4.2.3 Operativ samordning

Identifiering av gemensamma problem bör i huvudsak ske genom befintliga samordningsmiljöer och nätverk, såsom eSam, AI Sweden, SKR:s AI-nätverk, UniDig, Sambruk, Dataverkstaden och andra relevanta forum.

Samverkansstrukturen ska inte ersätta dessa miljöer, utan fungera som en mekanism för att samla, klustra och prioritera de problem som delas av flera aktörer.

Genom att förstärka samordningsfunktionen på Digg säkerställs kopplingen mellan identifierade problem, tematiska arbetsgrupper och

operativa samordningsmiljöer. Denna funktion ska stödja koordinering, matchning av behov och resurser samt uppföljning av initiativ, utan att ta över ansvar från enskilda aktörer eller miljöer.

Samordningen behöver täcka ett sammanhängande flöde:

- behov och problem identifieras i samordningsmiljöer,
- gemensamma problem klustras och prioriteras i funktionen för operativ samordning,
- resurssättning sker i taktiskt samordningsforum (resursägare),
- tematiska grupper etableras utifrån prioriterade problem (experter) och
- lösningar utvecklas och testas i operativa miljöer.

Detta möjliggör ett mer samordnat och skalbart arbetssätt utan att ersätta befintliga strukturer. Det är i samspelet mellan aktörer, data, kompetens och arbetssätt som värdet av data och AI realiserar.

5 Förslag på komponenter och system som bör utvecklas eller vidareutvecklas

I detta kapitel redovisar Digg förslag på komponenter och system som bör utvecklas eller vidareutvecklas i syfte att förbättra de förvaltningsgemensamma förutsättningarna för att möjliggöra säkra och effektiv åtkomst till data. Förslagen utgår från behoven som beskrivs i kapitel 2.5 ovan. Digg har bedömt att de föreslagna åtgärderna är nödvändiga för att stärka upptäckbarhet hos data, tillit, interoperabilitet och tillgång till relevanta analys- och beräkningsmiljöer.

För att förbättra tillgången till data och möjliggöra utveckling av tjänster för data och AI behöver den befintliga digitala grunden som redan finns inom ramen för Ena vidareutvecklas i linje med den federerade arkitektur som beskrivs i rapporten.

Liknande utveckling kan även ses internationellt. I arbetet med att utveckla AI-stöd och datadrivna tjänster inom offentlig förvaltning betonas i ökande grad behovet av gemensamma infrastrukturer, interoperabilitet och federerade arkitekturer snarare än isolerade verksamhetsspecifika

lösningar. Detta omfattar bland annat gemensamma lösningar för identitet, metadata, dataåtkomst och säkra analysmiljöer³⁸.

Utvecklingen bör stödja ett arbetssätt där skyddade data i möjligaste mån används där de finns, samtidigt som överföring av data möjliggörs när det är lämpligt och tillåtet.

Komponenterna och systemen bör vara interoperabla, skalbara och baserade på öppna standarder. De ska kunna användas av flera aktörer, i olika typer av användningsfall, och kunna kopplas till motsvarande lösningar på europeisk nivå.

För det första krävs lösningar för upptäckbarhet, där data och AI-resurser kan identifieras genom metadata, företrädesvis via Sveriges dataportal. För det andra krävs en tillämpning av Samordnad identitet och behörighet som möjliggör säker och kontrollerad åtkomst till data i skyddade miljöer över organisationsgränser. För det tredje krävs tekniska lösningar för att koppla samman organisationers datamiljöer och analysmiljöer, exempelvis genom API:er och säkra dataförbindelser.

Dessa komponenter och system bidrar till en gemensam digital grund som möjliggör att data kan användas på ett samordnat, säkert och effektivt sätt, även när data inte kan överföras mellan aktörer.

Några av de föreslagna komponenterna och systemen utvecklas inom sektorsspecifika eller europeiska initiativ. Diggs förslag syftar i dessa fall till att samordna, vidareutveckla och möjliggöra återanvändning av dessa förmågor inom en bredare nationell och interoperabel struktur.

³⁸ Ovcharenko, D. et al (2026). *Building the Agentic State in Ukraine: Roadmap from Vision to Implementation*. The Agentic State. Public beta, mars 2026. Tillgänglig på: <https://agenticstate.org/projects/ukraine-roadmap.html> (Läst 2026-05-19).

5.1 Sveriges dataportal – upptäckbarhet av data och AI-resurser

Digg föreslår att vidareutveckla Sveriges dataportal så att den kan synliggöra metadata som beskriver vilka villkor och krav som gäller för åtkomst till data samt i vilka analysmiljöer och säkra behandlingsmiljöer data kan göras tillgängliga. Sveriges dataportal bör även vidareutvecklas för att kunna synliggöra metadata om AI-modeller. Vidareutvecklingen bör ske i syfte att stärka upptäckbarhet och möjliggöra effektiva åtkomstprocesser kopplade till dessa resurser (se även bilaga 3). Vidareutvecklingen bör ske inom ramen för ett regeringsuppdrag till Digg och efter regeringsuppdragets genomförande bör Digg ges en varaktig uppgift att förvalta denna lösning och även långsiktig förstärkt finansiering för uppgiften.

Kostnaden för att genomföra förslaget uppskattas till en engångskostnad om 5 MSEK. Utöver det uppskattas att löpande förvaltningskostnader kommer att uppgå till 2 MSEK årligen.

Sveriges dataportal utgör redan idag en ingång till data som kräver särskild behörighet och bedöms därför vara en lämplig ingång även för AI-modeller och säkra behandlingsmiljöer. Den bör vidare synliggöra hur åtkomst kan begäras och vilka villkor som gäller.

En vidareutveckling av dataportalen bör omfatta utveckling av stöd för att synliggöra metadata om AI-modeller, skyddade miljöer (såsom säkra behandlingsmiljöer) och åtkomstprocesser. Detta skapar förutsättningar för att användare ska kunna hitta relevanta resurser, förstå villkor och initiera åtkomst, även när data inte kan delas direkt. Inom regeringsuppdraget har det genomförts en analys (bilaga 3) som visar att Sveriges dataportal behöver en nationell applikationsprofil för AI-resurser för att kunna skapa upptäckbarhet för datamängder för AI, AI-modeller, säkra behandlingsmiljöer och tillhörande krav på ett enhetligt sätt. Befintliga standarder som DCAT-AP-SE, MLDCAT-AP, CPSV-AP och CCCEV utgör viktiga byggblock, men att ingen enskild standard möter fullt ut den offentliga förvaltningens behov kopplade till tillit och regelefterlevnad. Analysen föreslår därför en svensk AI-utvidgning, antingen inom DCAT-AP-SE eller som en separat kompatibel profil, kompletterad med fortsatt harmonisering på EU-nivå, teknisk systemanpassning i Sveriges dataportal, anpassning av gränssnittet och praktisk vägledning för informationsleverantörer.

Utöver analysen i bilagan har det under uppdragets gång identifierats ett behov av att vidareutveckla metadata kopplad till validering och efterlevnad av AI-modeller. Detta inkluderar möjligheten att beskriva valideringsstatus, typ av granskning, utfärdande aktör samt referenser till tillämpade ramverk och testprotokoll.

Särskilt relevant är att kunna ange i vilken miljö en validering av en AI-modell har genomförts, exempelvis inom regulatoriska sandlådor eller europeiska test- och experimenteringsfaciliteter såsom TEF-Health. Sådan information kan bidra till ökad transparens, spårbarhet och tillit vid användning av AI-modeller.

Dessa aspekter bedöms kunna realiseras genom vidare profilering av befintliga vokabulärer, såsom CCCEV och CPSV-AP, i kombination med kompletterande kontrollerade vokabulärer.

5.2 Tillämpning av Samordnad identitet och behörighet för data och AI

Digg föreslår att tillämpa Samordnad identitet och behörighet för området data och AI. Detta sker genom att ta fram en gemensam struktur för krav och verifierbara bevis för AI-området, en enhetlig modell för beskrivning av säkra behandlingsmiljöer, principer för samverkan mellan tillitsmodeller i en hybridmiljö samt en nationell tillitsgrund som kan användas i europeiska sammanhang (se bilaga 4). Genomförandet bör ske genom ett regeringsuppdrag till Digg.

Kostnaden uppskattas till 20 MSEK i engångskostnad utslaget över en fyraårsperiod från och med 2027.

För att möjliggöra säker åtkomst till data och tjänster över organisationsgränser krävs ett tillitslager, som kompletterar Samordnad identitet och behörighet³⁹. Ett sådant tillitslager möjliggör att användare och system autentiseras genom sina hemorganisationer, samtidigt som åtkomst till data styrs genom gemensamma principer och policyer. Federerade lösningar, exempelvis baserade på OpenID Federation, skapar förutsättningar för tillitskedjor mellan organisationer, sektorsspecifika federationer och säkra behandlingsmiljöer.

³⁹ Digg. *En sammanhållen infrastruktur för identitets- och behörighetshantering* (2025).

Inom ramen för uppdraget har Digg genomfört en analys som visar att Samordnad identitet och behörighet utgör en nödvändig grund för att möjliggöra säker och skalbar åtkomst till data och AI-resurser, men lösningen behöver tillämpas inom detta område för att användningsfallen ska fungera i praktiken.

I typiska scenarier, exempelvis när en aktör vill träna en AI-modell i en säker behandlingsmiljö eller få tillgång till data i ett europeiskt dataområde, krävs att aktörer kan identifiera sig, styrka egenskaper och bli verifierade – ofta maskinellt. Samordnad identitet och behörighet stödjer detta, men behöver kompletteras med vad som krävs för åtkomst eller hur krav ska uttryckas och tolkas i detta sammanhang.

Analysen visar att följande delar behövs:

- enhetliga sätt att uttrycka krav och koppla dem till verifierbara bevis,
- gemensam semantik för att beskriva och jämföra säkra behandlingsmiljöer,
- principer för hur olika tillitsmodeller samverkar i en hybridmiljö samt
- nationell tillitsgrund i relation till europeiska strukturer.

Utan dessa kompletterande strukturer blir det svårt att etablera interoperabel och skalbar tillit mellan aktörer, system och säkra behandlingsmiljöer. Lösningar riskerar då att behöva byggas upp för enskilda användningsfall och bli domänspecifika och svåra att återanvända, vilket motverkar målet om en samordnad och interoperabel infrastruktur för data och AI.

5.3 Säkra behandlingsmiljöer

Enligt EHDS ska en myndighet tilldelas rollen som HDAB att ansvara för säkra behandlingsmiljöer. Vi föreslår att Digg ges ett regeringsuppdrag att stödja det förberedelsearbete som görs inom EHDS med att utforma ett system med säkra behandlingsmiljöer. Digg's stöd föreslås bestå i, att tillsammans med den myndighet som tilldelas HDAB-rollen att ansvara för säkra behandlingsmiljöer, utreda hur dessa miljöer kan möta olika behandlingsbehov så att de kan användas inom flera dataområden.

Kostnaden uppskattas till 2 MSEK för Digg att stödja i detta arbetet.

Säkra behandlingsmiljöer möjliggör analys och modellträning under kontrollerade former, utan att data lämnar den dataansvariga organisationens kontroll. Dessa miljöer utgör viktiga komponenter i flera europeiska initiativ, exempelvis det europeiska hälsodataområdet.

I en federerad arkitektur kan säkra behandlingsmiljöer fungera som operativa noder där data används, medan tillståndsprövning och ansvar för data ligger hos andra aktörer.

Samordning mellan sådana miljöer, tillsammans med gemensamma lösningar för identitet, API:er och säker kommunikation, är en förutsättning för att möjliggöra effektiv datadelning och AI-utveckling över organisationsgränser.

För att möjliggöra användning av data i säkra behandlingsmiljöer krävs att sådana miljöer är upptäckbara. Detta bör hanteras inom ramen för Sveriges dataportal, där metadata om säkra behandlingsmiljöer och deras egenskaper kan synliggöras (se kapitel 5.1 ovan).

Säkra behandlingsmiljöer behöver stödja centrala delar av AI:s livscykel, såsom utveckling, träning och validering under kontrollerade former. Detta ställer krav på de komponenter och arbetssätt som föreslås i denna rapport, särskilt avseende säkra behandlingsmiljöer, tillitslösningar och metadata om AI-resurser. Även AI-modeller kan innebära risk för röjande av skyddade uppgifter och behöver därför omfattas av kontroller, exempelvis vid export från sådana miljöer. Det finns behov av gemensamma arbetssätt för testning och validering av AI-modeller för att säkerställa kvalitet, jämförbarhet och regelefterlevnad. Regeringen har gett Statistiska centralbyrån i uppdrag att utreda förutsättningarna för att tillhandahålla säkra behandlingsmiljöer enligt artikel 73 i EHDS-förordningen⁴⁰. I uppdraget ingår att utreda förutsättningarna för hur ett system med säkra behandlingsmiljöer bör organiseras och utvecklas i Sverige inom ramen för EHDS. Uppdraget delredovisades i februari 2026 och ska slutredovisas senast den 15 juni 2026. Statistiska centralbyrån

⁴⁰ Socialdepartementet. *Uppdrag till Statistiska centralbyrån att utreda förutsättningar för att tillhandahålla säkra behandlingsmiljöer enligt EHDS*. Regeringen. (2025).

<https://www.regeringen.se/contentassets/8d1e720beebe49cf9c5784ecc0d23a41/uppdrag-till-statistiska-centralbyran-att-utreda-forutsattningar-for-att-tillhandahalla-sakra-behandlingsmiljoer-enligt-ehds.pdf>. (Läst 2026-05-12).

har påbörjat arbetet med att ta fram en förmågekarta utifrån de krav som ställs på en säker behandlingsmiljö enligt EHDS-förordningen⁴¹.

5.4 Säkra dataförbindelser

Digg föreslår att Digg ges i uppdrag att, i samverkan med Socialstyrelsen och andra berörda aktörer, analysera och samordna utvecklingen av den funktionalitet för säkra dataförbindelser som utvecklas inom EHDS, så att den kan återanvändas inom flera dataområden och införlivas i Ena som en sektorsövergripande förmåga för säker och kontrollerad användning av data och AI.

Kostnaden uppskattas till 2 miljoner kronor för Diggs arbete med att stödja och samordna denna utveckling.

Inom arbetet med säkra behandlingsmiljöer och distribuerad användning av data uppstår behov av funktionalitet för säkra dataförbindelser som möjliggör kontrollerad kommunikation, åtkomst och bearbetning mellan organisationer, datamiljöer och säkra behandlingsmiljöer. Detta gör det möjligt att analysera och bearbeta både strukturerade och ostrukturerade data utan att rådata behöver kopieras eller flyttas mellan organisationer. Exempel på ett sådant användningsfall kan vara säker åtkomst mellan en kommun och en nationell operativ miljö som AI-verkstan.

Inom EHDS har behovet av sådan funktionalitet identifierats för att möjliggöra säker åtkomst till och användning av hälsodata över organisationsgränser och i olika säkra behandlingsmiljöer. Behoven omfattar inte enbart säker överföring av information mellan aktörer, utan även federerad analys och AI-bearbetning där data kan användas under kontrollerade former utan att lämna den miljö där de lagras. EHDS omfattar både strukturerade och ostrukturerade data, såsom journaluppgifter, medicinska bilder och dokument, vilket ställer krav på flexibla och interoperabla lösningar för säker åtkomst och bearbetning.

Utveckling av denna funktionalitet väntas ske inom ramen för genomförandet av EHDS-förordningen under de kommande åren. Digg bedömer att detta skapar ett tillfälle att samordna utvecklingen så att

⁴¹ Statistiska centralbyrån. *Uppdrag till Statistiska centralbyrån att utreda förutsättningar för att tillhandahålla säkra behandlingsmiljöer enligt EHDS, S2025/00975 (delvis), s. 22.* (2026).
<https://www.scb.se/contentassets/048c2c293c404f3e899e91b844b6b9c2/uppdrag-till-statisiska-centralbyran-att-utreda-forustattningar-att-tillhandahalla-sakra-behandlingsmiljoer.pdf>. (Läst 2026-05-11).

lösningarna, i den utsträckning det är möjligt och lämpligt, kan återanvändas även inom andra områden än hälsodata och införlivas i Ena som en gemensam nationell förmåga.

Förbindelserna bör utformas enligt etablerade principer för informationssäkerhet och baseras på metoder som kryptering, identitetsbaserad autentisering och nätverkssegmentering.

5.4.1 Relationen till Säker digital kommunikation

Säkra dataförbindelser bör ses i relation till befintliga lösningar, såsom Säker digital kommunikation (SDK), som möjliggör säker överföring av information mellan offentliga aktörer.

SDK är i dag en etablerad komponent inom Ena och används för att utbyta information mellan organisationer på ett säkert och standardiserat sätt. Lösningen bygger på etablerade europeiska principer och komponenter för säker kommunikation, bland annat inom eDelivery, och använder mekanismer för kryptering, certifikat och säker meddelandeöverföring.

EHDS och liknande initiativ innebär samtidigt behov av infrastrukturer som stödjer federerad användning av data, där analys och AI-bearbetning kan ske nära data i säkra behandlingsmiljöer snarare än genom överföring av information mellan organisationer.

De behov som identifieras i denna rapport omfattar därför även situationer där data inte bör eller kan överföras mellan organisationer, utan i stället behöver göras tillgängliga för användning under kontrollerade former. Detta kan kräva kompletterande funktionalitet för exempelvis:

- säker kommunikation mellan datamiljöer och analysmiljöer,
- kontrollerad åtkomst till data i olika miljöer,
- integration mellan organisationers system, säkra behandlingsmiljöer och beräkningsinfrastrukturer,
- stöd för olika arkitekturmönster, såsom compute-to-data, federerad analys och datautbyte där det är lämpligt, samt
- stöd för säker fjärresekvering och AI-bearbetning där data och beräkningsresurser finns hos olika aktörer.

Digg bedömer att denna utveckling bör ske samordnat inom Ena och så långt som möjligt bygga vidare på befintliga nationella och europeiska infrastrukturer, såsom SDK och eDelivery.

5.4.2 Kryptering

Säker kommunikation mellan organisationer och behandlingsmiljöer behöver skyddas genom etablerade mekanismer för kryptering och nyckelhantering. Sådana mekanismer används redan i befintliga infrastrukturer, exempelvis SDK, och utgör även en grund för säkra dataförbindelser i distribuerade data- och AI-miljöer.

Detta kan exempelvis implementeras genom:

- TLS-baserade krypterade anslutningar,
- krypterade nätverkstunnlar, samt
- säker hantering av kryptografiska nycklar.

5.4.3 Identitets- och behörighetsbaserad autentisering

Åtkomst till säkra behandlingsmiljöer bör baseras på identitetsbaserad autentisering. Detta innebär att både användare och system måste identifiera sig på ett säkert sätt innan åtkomst beviljas.

Autentisering kan exempelvis baseras på:

- federerade identitets- och behörighetslösningar inom Ena,
- stark autentisering, såsom multifaktorautentisering, samt
- maskinidentiteter och certifikat för system-till-system-kommunikation.

De federerade lösningar för identitet, behörighet och tillit som beskrivs i avsnitt 5.2 utgör en central förutsättning för säkra dataförbindelser och möjliggör säker autentisering och åtkomst mellan organisationer, användare, system och säkra behandlingsmiljöer.

5.4.4 Nätverkssegmentering

Nätverkssegmentering innebär att system och tjänster delas upp i separata säkerhetszoner för att begränsa spridning av incidenter och minimera åtkomst till skyddade data.

Genom segmentering kan organisationer säkerställa att:

- endast auktoriserade system kan kommunicera med behandlingsmiljöer,
- åtkomst till olika datakategorier separeras, samt

- säkerhetsincidenter begränsas till en avgränsad del av infrastrukturen.

Segmentering kan implementeras genom exempelvis virtuella nätverk, säkra zoner eller särskilda datadelningstjänster.

5.5 Nationell modell för beräkningskapacitet

Digg föreslår att regeringen avsätter en särskild andel av den nationella basfinansieringen för beräkningskapacitet till den offentliga förvaltningen. Denna andel bör uppgå till 20–50 miljoner kronor per år.

Medlen bör från och med 2028, alternativt från 2031 vid en eventuell förlängning av Mimer, tilldelas den organisation som ansvarar för drift och tillgängliggörande av infrastrukturen, exempelvis NAISS i samverkan med berörda aktörer. Syftet är att säkerställa offentlig förvaltnings tillgång till beräkningskapacitet, lagring och tillhörande stöd.

Medfinansiering från användande aktörer bör kunna komplettera basfinansieringen, men bör utformas så att den inte utgör ett hinder för offentlig förvaltnings användning.

Det bör säkerställas att finansiering för offentlig förvaltnings användning av beräkningskapacitet i större utsträckning särskiljs från forskningsmedel, för att undvika konkurrens med forskningsändamål.

Sverige bör även verka inom EU för att säkerställa långsiktig finansiering av AI-fabriker efter 2027 samt för att offentlig sektors behov tydligt beaktas i kommande budgettramar.

Den nationella infrastrukturen för beräkningskapacitet utgör en central resurs för utveckling och användning av AI. Den kan stödja både modellträning i centraliserade miljöer och analys i säkra behandlingsmiljöer där data finns.

Svensk offentlig sektor behöver utveckla en långsiktig strategisk förmåga att planera och förvalta beräkningskapacitet och lagring som en del av de digitala grundförutsättningarna för samhällstjänster. Tillgång till beräkningskraft är en strategisk samhällsresurs som behöver säkerställas med avseende på säkerhet, tillgänglighet och suveränitet.

AI-fabriken Mimer utgör en central tillgång genom att erbjuda en högpresterande och i huvudsak nationellt kontrollerad miljö för utveckling och användning av AI. Den nuvarande projektfinansieringen för Mimer löper till och med 2028, vilket innebär att förutsättningarna för fortsatt drift och utveckling behöver säkerställas därefter. Samtidigt bör infrastrukturen ses i ett europeiskt sammanhang, där samverkan med andra AI-fabriker kan stärka kapacitet och robusthet.

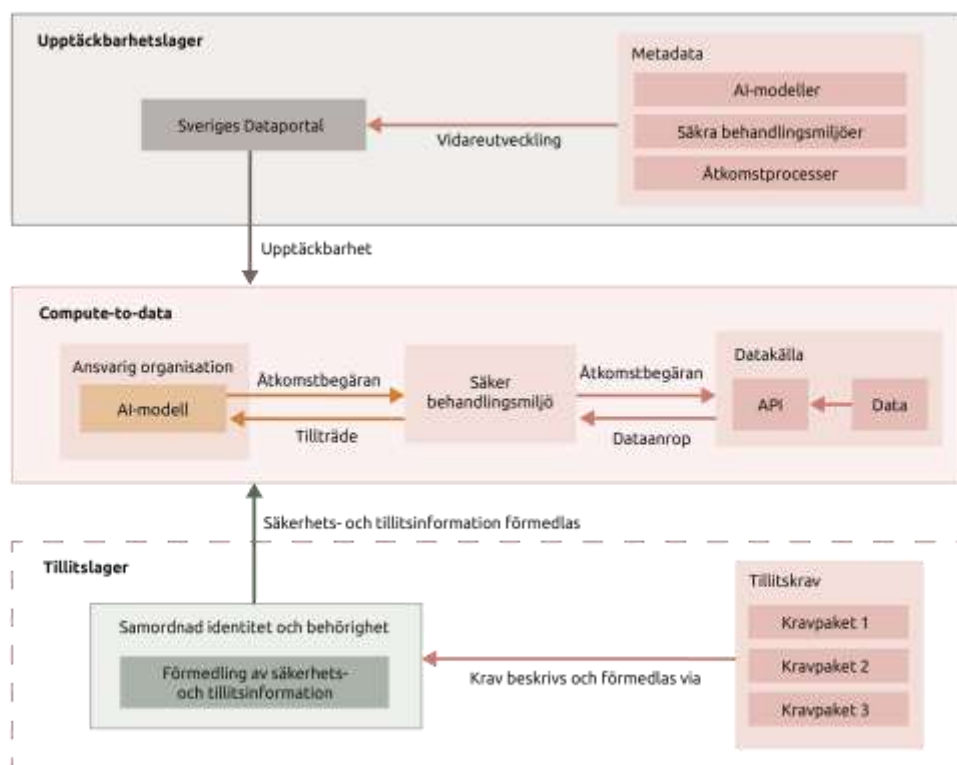
För att säkerställa tillgång bör en del av den nationella kapaciteten reserveras för offentlig sektor. Detta skapar förutsägbarhet och möjliggör prioritering av samhällsviktiga behov. Kapaciteten bör kunna användas för såväl modellträning som analys och kombineras med säkra behandlingsmiljöer, särskilt för skyddade data.

Tilldelning bör ske utifrån tydliga kriterier med hänsyn till samhällsnytta och säkerhet.

6 Andra viktiga förutsättningar för data och AI

Utöver den samverkansstruktur och den utveckling som beskrivs i kapitel 4 och 5, behöver vissa arkitekturmönster, tekniska förutsättningar och arbetssätt finnas på plats för att ett ekosystem för data och AI ska fungera effektivt. Dessa beskrivs översiktligt i det följande. Digg lämnar dock inga förslag i dessa delar.

6.1 Arkitekturmönster för datadelning och AI

Figur 4 Arkitekturmönster Compute-to-data

Utvecklingen av data- och AI-tjänster i den offentliga förvaltningen bygger på flera olika arkitekturmönster, där val av angreppssätt behöver utgå från typer av data, användningsfall och rättsliga förutsättningar.

För data som omfattas av rättsliga eller säkerhetsmässiga krav är compute-to-data ett användbart angreppssätt. Det innebär att analys och modellträning sker i den miljö där data finns, exempelvis i en säker behandlingsmiljö, utan att data behöver överföras till andra organisationer. Ett sådant angreppssätt kan minska risker kopplade till informationssäkerhet, sekretess och dataskydd, samtidigt som det möjliggör användning av data som annars är svåra att dela.

Compute-to-data ligger i linje med utvecklingen inom EU, där både dataförvaltningsförordningen och sektorsspecifika initiativ, såsom

förordningen om det europeiska hälsodataområdet⁴² (EHDS-förordningen), betonar möjligheten att använda data i kontrollerade miljöer utan att data överförs.

Ett exempel där detta arkitekturmönster kan få stor praktisk betydelse är genomförandet av EHDS och de HDAB:er som ska hantera ansökningar om åtkomst till hälsodata för sekundäranvändning och säkra behandlingsmiljöer. Inom ramen för genomförandet av EHDS utvecklas förmågor exempelvis kopplat till åtkomstprocesser och säkra behandlingsmiljöer. Compute-to-data kan bidra till att göra dessa processer mer skalbara och interoperabla genom att möjliggöra analys och AI-bearbetning nära data, utan att data behöver överföras mellan organisationer.

Genom gemensamma metadatastrukturer, standardiserade beskrivningar av säkra behandlingsmiljöer och tillämpning av Samordnad identitet och behörighet kan delar av processerna för att identifiera data, verifiera krav och ge åtkomst på sikt hanteras mer maskinellt. Detta kan minska behovet av manuella och lokalt anpassade processer, samtidigt som dataansvariga organisationer kan behålla kontroll över sina data.

Compute-to-data utgör dock inte den enda relevanta modellen för användning av den offentliga förvaltningens data. För öppna data och andra data som kan delas mellan organisationer utan särskilda skyddsbehov kan data-to-compute vara ett effektivt angreppssätt. Det kan innebära att data överförs till gemensamma miljöer för analys och modellträning, exempelvis i nationella eller europeiska beräkningsmiljöer.

Valet av arkitekturmönster påverkas av hur data används i förhållande till AI. Träning av modeller kräver ofta stora datamängder och ställer höga krav på säkerhet, kontroll och beräkningskapacitet, vilket ofta gör compute-to-data och säkra behandlingsmiljöer relevanta. Finjustering kan i många fall ske i avgränsade miljöer inom en organisation, medan användning av modeller (tillämpning eller prediktion) ofta kan ske närmare verksamheten och med lägre krav på tillgång till skyddade data.

I vissa fall kan även federerad analys eller federerad modellträning användas, vilket innebär att modeller tränas hos flera datakällor utan att data lämnar källorna. Sådana angreppssätt kan vara relevanta när data inte kan samlas på ett ställe, men innebär ofta hög teknisk och

⁴² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/327 av den 11 februari 2025 om det europeiska hälsodataområdet och om ändring av direktiv 2011/24/EU och förordning (EU) 2024/2847.

organisatorisk komplexitet och förutsätter en hög grad av standardisering och datakvalitet.

I praktiken används dessa mönster ofta i kombination. Den gemensamma digitala grunden behöver därför stödja flera kompletterande angreppssätt. Det behöver alltså finnas möjligheter för både kontrollerad användning av skyddade data och för att överföra data mellan organisationer, där det är möjligt och lämpligt.

6.2 Ansvarsfördelning för AI-utveckling i skyddade miljöer

En tydlig ansvarsfördelning är avgörande för att infrastrukturen ska fungera. Diggs roll är att stödja samordning, upptäckbarhet, tillit och interoperabilitet mellan dessa funktioner, men innefattar inte operativt ansvar för data, åtkomstbeslut eller teknisk drift.

Den dataansvariga organisationen ansvarar för sina datamängder och de villkor som gäller för tillgängliggörande av data. I många fall innebär detta att den dataansvariga organisationen även fattar beslut om åtkomst till data. I vissa sektorer eller användningsfall kan sådana beslut i stället fattas av särskilda funktioner för tillståndsprovning, exempelvis HDAB enligt EHDS.

Säkra behandlingsmiljöer utgör den tekniska infrastrukturen där data kan behandlas under kontrollerade former. Den aktör som tillhandahåller en sådan miljö ansvarar för drift, säkerhet och funktionalitet, men fattar inte beslut om tillgång till data. Organisationer som tillhandahåller säkra behandlingsmiljöer ansvarar för de tekniska och organisatoriska villkor som gäller för användning av data inom miljön. Detta innefattar att ställa krav på åtkomst, användning och säker hantering, såväl för användare som för AI-modeller som används i miljön.

Den aktör som utvecklar eller använder en AI-modell ansvarar för modellen och dess användning. Om en AI-modell tränas i en dataansvarig organisations säkra behandlingsmiljö och därefter exporteras till den aktör som ansvarar för modellen behöver frågor om informationsläckage, användningsvillkor, immateriella rättigheter, loggning, spårbarhet och ansvar regleras tydligt. Det finns behov av gemensamma arbetssätt och verktyg för testning och validering av AI-modeller, för att säkerställa kvalitet, jämförbarhet och regelefterlevnad.

Ansvar för åtkomstbeslut bör hållas åtskilt från såväl teknisk drift som samordnande funktioner.

6.3 Tekniska utvecklingstrender

Utvecklingen av teknik för säker dataanalys sker snabbt. Exempel på tekniker som kan få ökad betydelse på längre sikt är federerad modellträning, homomorf kryptering och kvantresistent kryptering. Dessa tekniker kan på sikt ytterligare stärka möjligheterna att analysera skyddade data utan att data behöver överföras mellan organisationer.

6.4 Tekniska komponenter i säkra behandlingsmiljöer

Säkra behandlingsmiljöer kan realiseras genom olika tekniska lösningar, som ger varierande grad av isolering, kontroll och säkerhet. Dessa lösningar kan kombineras beroende på användningsfall, datakänslighet och krav på prestanda.

En central kategori är så kallade Trusted Research Environments (TRE), vilket är en etablerad beteckning för säkra analysmiljöer där data kan användas utan att lämna den dataansvariga organisationens kontroll. TRE används bland annat inom forskning och statistikproduktion, men principerna är tillämpliga även i bredare offentliga användningsfall.

Tekniskt kan sådana miljöer byggas upp med stöd av flera kompletterande säkerhetsmekanismer:

- Trusted Execution Environments (TEE) innebär att kod och data körs i en isolerad del av processorn, skyddade från operativsystem och andra applikationer. Detta används inom så kallad confidential computing och möjliggör att även driftleverantören har begränsad insyn i bearbetningen.
- Secure Processing Environments (SPE) kan användas som ett bredare begrepp för tekniska miljöer där data behandlas under kontrollerade former, inklusive isolerade beräkningsmiljöer, säker lagring, nätverkssegmentering och åtkomstkontroll. Begreppet kan omfatta både hela behandlingsmiljöer och enskilda tekniska komponenter.
- Virtualiserings- och containerbaserad isolering möjliggör separation mellan olika användare och arbetslaster inom samma fysiska infrastruktur.
- Kryptering, identitetsbaserad åtkomst och loggning utgör grundläggande komponenter för att säkerställa spårbarhet och kontroll.

I praktiken realiseras säkra behandlingsmiljöer ofta som en kombination av dessa tekniker, tillsammans med organisatoriska och rättsliga kontrollmekanismer.

Det finns i dag både offentliga och privata aktörer som kan tillhandahålla tekniska plattformar för sådana miljöer, exempelvis moln- och datacenterleverantörer med stöd för säker isolering och nationell eller europeisk jurisdiktion. Dessa aktörer utgör en viktig del av ekosystemet, men ansvar för data, åtkomstvillkor och användning ligger fortsatt hos den dataansvariga organisationen.

Den nationella infrastrukturen bör vara teknikneutral och möjliggöra anslutning av olika typer av säkra behandlingsmiljöer, oavsett teknisk implementation, så länge de uppfyller krav på säkerhet, interoperabilitet och tillit.

6.5 Användning av integritetsfrämjande teknik

Användningen av integritetsfrämjande metoder är i många fall en förutsättning för att dela data, även när datadelningen sker i en skyddad miljö. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att analysera förutsättningarna för den offentliga förvaltningen att använda integritetsfrämjande metoder vid datadelning och föreslå åtgärder som kan främja användningen av sådana metoder⁴³. Syftet med uppdraget är att öka den offentliga förvaltningens förmåga att dela data samtidigt som skyddet för uppgifterna upprätthålls. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2026.

Utredaren ska bland annat analysera om en eller flera myndigheter bör ges i uppdrag att utveckla och tillhandahålla gemensamma tekniska tjänster, testmiljöer, testbäddar eller plattformar för integritetsfrämjande metoder för datadelning. Utredaren ska också bedöma och lämna förslag på hur en funktion för rådgivning till den offentliga förvaltningen om användning av integritetsfrämjande metoder för datadelning kan utformas och organiseras, samt föreslå eventuella ytterligare åtgärder som kan möjliggöra ett gemensamt stöd för användning av integritetsfrämjande metoder inom offentlig förvaltning.

Digg bedömer att användning av integritetsfrämjande metoder även behöver kunna synliggöras och stödjas inom de förmågor som föreslås i

⁴³ Dir. 2025:64.

denna rapport. Det kan exempelvis handla om att beskriva vilka integritetsbevarande metoder som används vid tillgängliggörande av data eller i säkra behandlingsmiljöer genom metadata i Sveriges dataportal, samt att möjliggöra interoperabel och säker användning av sådana metoder i data- och AI-infrastrukturer.

Detta är särskilt relevant i scenarier där data ska göras tillgängliga för analys och AI-utveckling utan att skyddsvärd information exponeras eller överförs mellan organisationer.

7 Genomförande, införande och vidare utveckling

Genomförandet av förslagen i denna rapport kräver ett successivt och koordinerat införande, där tekniska lösningar, organisatoriska strukturer och kompetens hos relevanta aktörer utvecklas parallellt. Arbetet behöver vara både problemdrivet och långsiktigt, med tydlig koppling mellan konkreta användningsfall och utveckling av gemensamma förmågor.

Införandet bör ske stegvis. I ett första steg bör fokus ligga på att etablera samverkansstrukturen, tydliggöra ansvar och initiera ett antal prioriterade användningsfall. Samverkansstrukturens arbete bör utgå från behov i verksamheterna och fokusera på att identifiera, klustra och prioritera gemensamma problem som kräver samordning.

Parallellt bör Sveriges dataportal vidareutvecklas för att synliggöra metadata om åtkomstvillkor och tillitskrav, AI-modeller, analysmiljöer och säkra behandlingsmiljöer med mera. Detta är en förutsättning för att skapa överblick, möjliggöra samverkan och koppla samman behov med tillgängliga resurser. Arbetet bör inledas med ett begränsat antal prioriterade användningsfall för att säkerställa konkret genomslag. Flera av uppdragen som rör tillämpningen av Samordnad identitet och behörighet kan inledas i det första steget för att sedan fördjupas och vidareutvecklas successivt. Detta gäller särskilt sådana delar som har koppling till europeiska initiativ och infrastrukturer, exempelvis EHDS och de HDAB:er som etableras inom ramen för förordningen. Liknande behov av interoperabla lösningar för tillit finns även inom andra områden, såsom energi- och transportsektorn, där säker och gränsöverskridande användning av data blir allt viktigare. Genom att utveckla interoperabla lösningar för tillit i samverkan med dessa strukturer kan Sverige skapa förutsättningar för säker och effektiv åtkomst till data över organisations- och landsgränser, samtidigt som nationella förmågor inom Ena kan

återanvändas inom flera sektorer. Detta kan bidra till minskad fragmentering, ökad återanvändning av gemensamma lösningar och bättre förutsättningar för forskning, innovation och AI-utveckling baserad på skyddade data.

I nästa steg bör utvecklingen av arbetssätt och samverkan mellan operativa aktörer och den föreslagna samverkansstrukturen fördjupas, samtidigt som fler aktörer och miljöer ansluts till den gemensamma digitala grund som föreslås i rapporten.

De lösningar som utvecklas inom ramen för denna struktur syftar till att ge konkret och praktisk nytta i den offentliga förvaltningen. Genom att stärka upptäckbarhet, tillit och tillgång till data i kontrollerade former kan aktörer snabbare identifiera relevanta resurser, minska dubbelarbete och bygga vidare på befintliga lösningar.

Detta skapar förutsättningar för att utveckla AI-baserade tjänster inom flera områden, exempelvis arbetsmarknadsinsatser, samhällsplanering, krisberedskap och välfärdstjänster.

Även om utvecklingen av säkra behandlingsmiljöer i nuläget drivs inom hälsodataområdet är behoven sektorsövergripande. Motsvarande angreppssätt kan tillämpas inom exempelvis rättsväsende, utbildning, transport och miljö. Genom att utforma lösningarna generellt och återanvändbart kan de skalas upp och användas i flera sektorer.

På längre sikt bör samverkansstrukturen och den gemensamma digitala grunden kunna stödja en bred användning av data och AI i den offentliga förvaltningen samt ett aktivt deltagande i europeiska initiativ.

7.1 Långsiktighet, europeisk koppling och uppföljning

Genomförandet bör ske i nära samspel med utvecklingen inom EU, såsom utvecklingen av europeiska dataområden och inrättandet av europeiska konsortier för digital infrastruktur (EDIC). Detta ligger i linje med de förslag som Digg lyfter i sitt remissvar till konkurrenskraftsfonden⁴⁴, där behovet av en tydlig europeisk förankring och aktivt svenskt deltagande i gemensamma digitala infrastrukturer betonas. Genomförandet bör också

⁴⁴ Digg. *Remissvar över Europeiska kommissionens förslag till en europeisk konkurrenskraftsfond inom ramen för nästa fleråriga budgetram 2028–2034*. Regeringen. (2026). <https://www.regeringen.se/contentassets/0c63fcbc9f354e919ac6e2987fccc56/myndigheten-for-digital-forvaltning.pdf>. (Läst 2026-05-12).

bidra till att stärka svenskt deltagande i EU-finansieringsprogram, som till exempel programmet för ett digitalt Europa (DIGITAL) och Horisont Europa. Det stärker även Sveriges förutsättningar att delta i den konkurrenskraftsfond och de nationella och regionala partnerskapsplaner som Europeiska kommissionen har föreslagit ska efterträda nuvarande finansieringsprogram inom EU:s långtidsbudget för perioden 2028–2034. I enlighet med Diggs remissvar är det centralt att dessa finansieringsmöjligheter integreras i nationella styrning för att möjliggöra långsiktiga investeringar och uppföljning av gemensamma digitala lösningar.

Digg bedömer vidare att investeringar i gemensam datainfrastruktur inom Ena delvis bör kunna finansieras genom deltagande i EU-program samt inom ramen för Sveriges nationella och regionala partnerskapsplan, vilket också stärker kopplingen mellan nationella prioriteringar och EU:s strategiska mål. Datainfrastruktur, interoperabilitet och tillitslösningar utgör i detta sammanhang möjliggörande komponenter som kan ingå i projekt och program inom exempelvis DIGITAL, Horisont Europa och andra relevanta finansieringsinstrument. Sådana finansieringsinstrument kan bidra till utveckling, testning och etablering av lösningarna, men är normalt inte utformade för att finansiera långsiktig nationell förvaltning, drift och vidareutveckling av gemensamma infrastrukturer och förmågor.

Samverkansstrukturen bör bidra till att skapa långsiktighet och kontinuitet i utvecklingen bortom enskilda projekt. Tillgång till kompetens och kapacitet i fråga om data, AI, juridik, säkerhet och beräkningsresurser är avgörande och förutsätter samverkan mellan den offentliga förvaltningen, akademi och näringsliv.

Genomförandet bör följas upp löpande, inklusive resultat av initiativ, utveckling av förmågor och deltagande i europeiska samarbeten. Samverkansstrukturen bör fungera som en plattform för kontinuerligt lärande, erfarenhetsutbyte och vidareutveckling.

8 Bedömningar och konsekvenser

8.1 Samlad bedömning

Digg bedömer att det finns goda förutsättningar för att stärka användningen av data och AI i den offentliga förvaltningen genom en kombination av samordning, gemensam digital grund och samspel med operativa miljöer.

Särskilt för data som omfattas av rättsliga och säkerhetsmässiga krav är lösningar där data kan användas utan att överföras avgörande. Detta möjliggör att skyddade data kan användas på ett säkert sätt och i enlighet med gällande regelverk.

Förslagen bidrar till bättre beslutsunderlag, effektivare verksamhet och ökad innovationsförmåga i den offentliga förvaltningen. Samtidigt krävs att flera arkitekturmönster kan användas parallellt, och att valet av lösning utgår från användningsfall och typer av data.

Förslagen bedöms även skapa förutsättningar för konkret verksamhetsnytta på både kort och lång sikt, genom att möjliggöra utveckling och nyttorealiserings av AI-tjänster i flera delar av den offentliga förvaltningen. Den sektorsövergripande utformningen innebär att lösningarna kan återanvändas och skalas upp, vilket stärker effektivitet, innovationsförmåga och samhällsnytta.

8.2 Genomföranderisker

För att säkerställa genomförbarheten av föreslagna åtgärder har ett antal risker identifierats. Flera av dessa har även lyfts av berörda myndigheter i dialog samt i tidigare uppdrag.

En risk är att uppdrag och ansvar blir för brett eller otydligt formulerade, vilket kan försvåra prioritering och genomförande. Erfarenheter från tidigare initiativ visar att tydliga, avgränsade uppdrag med konkreta leveranser är en förutsättning för resultat.

En annan risk är bristande incitament och mandat för deltagande aktörer. Om myndigheter inte ges tydliga regeringsuppdrag och tillräckliga resurser finns en risk att samverkan blir lägre prioriterad och därmed begränsad i genomslag.

Vidare utgör datakvalitet en kritisk förutsättning. Om inte arbetet med datakvalitet och strukturering utvecklas parallellt riskerar nyttan av föreslagna lösningar att begränsas. Därför är regeringens förslag om arbete med interoperabilitetskrav vid datadelning⁴⁵ och uppdraget om en funktion för främjande av datahantering⁴⁶ också viktiga förutsättningar.

⁴⁵ Proposition 2025/26:244 *Nya krav på interoperabilitet vid datadelning inom den offentliga förvaltningen*

⁴⁶ Finansdepartementet. *Uppdrag till Myndigheten för digital förvaltning och Statistiska centralbyrån att förbereda inrättandet av en funktion för främjande av datahantering*. Regeringen. (2026).

Juridisk osäkerhet, särskilt avseende tolkning av regelverk för datadelning och AI-användning, kan också hämma utvecklingen.

Slutligen finns en risk att fragmentering kvarstår om inte samordningen ges tillräcklig tyngd och koppling till befintliga strukturer.

Dessa risker bedöms kunna hanteras genom tydliga regeringsuppdrag, en avgränsad och operativt inriktad samverkansstruktur, tillräcklig finansiering samt ett parallellt fokus på datakvalitet, juridiskt stöd och incitament för deltagande.

8.3 Konsekvenser för den offentliga förvaltningen

Förslagen innebär att offentliga aktörer i större utsträckning kan använda data för analys och AI, över organisationsgränserna, samtidigt som ansvar för data och beslut om åtkomst ligger kvar hos respektive organisation. Samverkansstrukturen bidrar till kompetens- och erfarenhetsutbyte och stöd i att gå samman för att bland annat röja hinder.

Detta kan underlätta lagefterlevnad, bidra till ökad effektivitet, bättre beslutsunderlag och förbättrade tjänster till medborgare och företag.

Förslagen innebär behov av investeringar i kompetens, datakvalitet och eventuellt teknisk infrastruktur. För att förslagen ska få avsedd effekt krävs dessutom satsningar på den interna informationshanteringen – ett datalyft – hos aktörer inom den offentliga förvaltningen. Förvaltningen av en organisations data kommer att behöva ligga på samma investeringsnivå som förvaltningen av organisationens informationssystem⁴⁷.

Förslagen skapar även bättre förutsättningar för att med hjälp av AI-tjänster omsätta data till praktisk nytta i verksamheterna, exempelvis genom förbättrat beslutsstöd, effektivare handläggning och ökad förmåga att arbeta proaktivt med analys och planering.

Förslagen kan skapa bättre förutsättningar för Sveriges genomförande av det europeiska hälsodataområdet (EHDS). Genom att vidareutveckla och

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2026/04/uppdrag-till-myndigheten-for-digital-forvaltning-och-statistiska-centralbyran-att-forbereda-inrattandet-av-en-funktion-for-framjande-av-datahantering/>. (Läst 2026-05-19).

⁴⁷ Digg och PTS. *Redovisning av uppdraget att stödja genomförandet av Sveriges Digitaliseringsstrategi*. Digg. (2026).

<https://www.digg.se/download/18.4d9d13fe19c34cfab85e4b/1772203531877/Rapport-Uppf%C3%B6ljning-av-digitaliseringsstrategin-feb-2026.pdf>. (Läst 2026-05-11).

tillämpa befintliga nationella förmågor inom Ena, exempelvis inom metadata, Samordnad identitet och behörighet samt säkra dataförbindelser, kan dessa samordnas med de infrastrukturer och processer som etableras inom EHDS. Detta kan bidra till minskad fragmentering och på sikt ökad automatisering av processer för att identifiera, beskriva och ge åtkomst till hälsodata, samtidigt som regioner och andra dataansvariga organisationer kan behålla kontroll över sina data. Förslagen kan därmed stärka förutsättningarna för säker och interoperabel användning av hälsodata för forskning, innovation och AI-utveckling, både nationellt och i europeiska samarbeten.

8.4 Konsekvenser för näringsliv och akademi

Förslagen skapar bättre förutsättningar för samverkan mellan den offentliga förvaltningen, näringsliv och akademi.

Genom ökad tillgång till data och möjligheter att delta i gemensamma initiativ stärks förutsättningarna för innovation och utveckling av AI-lösningar.

Detta kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft. Genom att lösningarna utformas sektorsövergripande och återanvändbara skapas även nya möjligheter för samverkan kring tillämpningar av AI i flera domäner, inte enbart inom hälsodata.

8.5 Rättsliga och säkerhetsmässiga konsekvenser

Förslagen bidrar till datadelning som stärker den offentliga förvaltningens möjligheter att använda data på ett sätt som tar hänsyn till dataskydd, sekretess och informationssäkerhet.

Genom att möjliggöra analys av data i kontrollerade miljöer minskar behovet av att överföra data, vilket i sin tur innebär mer tillåtande sekretess-, dataskydds- och informationssäkerhetsbedömningar.

8.6 Konsekvenser för krisberedskap och höjd beredskap

Förslagen bidrar till att stärka den offentliga förvaltningens förmåga att använda data och AI även i situationer som kräver hög beredskap.

Robusta strukturer för datahantering och analys kan utgöra en viktig del av samhällets motståndskraft.

9 Förteckning över bilagor

Bilaga 1, Förteckning över deltagare i referensgruppen och dialogmöten.

Bilaga 2, Exempel på användningsfall.

Bilaga 3, Metadata för AI-resurser på Sveriges dataportal.

Bilaga 4, Analys Samordnad identitet och behörighet.

Bilaga 5, Rättsliga förutsättningar.